

PHOENIX MAGAZINE

Τεύχος 9 – Σεπτέμβριος 2024

ΜΕΓΑΛΗ
ΜΙΚΤΗ
ΣΤΟΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΕΛΛΑΔΟΣ

Σεπτέμβριος 2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προκατάληψη και πλάνη σε μια εποχή υπερπληροφόρησης

Το Εγώ και ο Τέκτονας

Κατανόηση του Χάους

Οι Κυνικοί - Κυνική φιλοσοφία

Οι Στωικοί - Στωικισμός

Τάτβας

Χριστιανισμός & Αρχαία Ελληνική Θρησκεία. Σύγκριση

Μη-Με-Λησμόνει, το μικρό γαλάζιο λουλουδάκι

Μαγικός Αυλός Η μασονική όπερα του Μότσαρτ

Χειμερινό Ηλιοστάσιο (I & II)

Το Άστρο της Βηθλεέμ

Ποίηση είναι... "Το παιδί με τη σάλπιγγα", Νικηφόρος Βρεττάκος

Προκατάληψη & πλάνη σε μια εποχή υπερπληροφόρησης

Η πληθώρα γεγονότων, πληροφοριών και ερεθισμάτων που «τρέχει» στην καθημερινότητά μας, μας δίνει τη δυνατότητα της άμεσης πληροφόρησης και ενημέρωσης για όλα όσα μας απασχολούν –ή και όχι– και αποτελούν στοιχεία της διαμορφωμένης μας πραγματικότητας.

Αυτή η πρόσβαση στην πληροφορία μας αφήνει ελεύθερους να επιλέξουμε τα εργαλεία, ώστε να πλάθουμε την ηθική μας υπόσταση, θέτοντας οι ίδιοι πρόσημο στο αποτέλεσμα, τις συνέπειες από τη χρήση της και εν τέλει στο χαρακτήρα και την προσωπικότητα που ο καθένας θα εκφράσει μέσα από αυτό.

Παρατηρώντας την κοινωνία και τις απόψεις που εκφρά-

ζονται προκύπτει εύλογα η απορία σχετικά με το εάν η έκθεση μας σε αυτόν τον μεγάλο όγκο πληροφοριών έχει την δυνατότητα να μας οδηγήσει σε προσωπική πρόοδο, απομακρύνοντάς μας από τα δεσμά της άγνοιας ή από την άλλη πλευρά, εάν καθίσταται ικανή να ενισχύσει την εξάρτησή μας από αυτά, βυθίζοντας μας σε βαθύτερο σκότος.

Στην πραγματικότητα δεν μπορεί να υπάρξει μια καθολική θεώρηση του θέματος και η εξαγωγή ενός μοναδικού ή απόλυτου συμπεράσματος επ' αυτού. Το να ισχυριστούμε δηλαδή ότι ως αποτέλεσμα της υπερπληροφόρησης προκύπτει η πλάνη και ότι εντέλει η έκθεσή μας σε μια ποικιλία και πληθώρα πληροφοριών είναι

κάτι το αρνητικό, θα αδικούσε τα τεράστια επιτεύγματα προόδου που έχουν προκύψει στις ζωές μας και την ανθρωπότητα εν γένει, ως αποτέλεσμα της αμεσότητας και της πρόσβασης μας στην γνώση.

Ο ίδιος ο άνθρωπος είναι σε θέση να καθορίζει τα αποτελέσματα που θα προκύψουν στην ζωή και την ιδιοσυγκρασία του από την κατάκλιση ενός μεγάλου όγκου πληροφόρησης και σε αυτό θα παίξει καθοριστικό ρόλο ο βαθμός ανάπτυξης της συνειδητότητάς του. Πιο συγκεκριμένα, αντιλαμβανόμενος τα παραπάνω, θα συνειδητοποιήσει ότι είναι σε θέση να φιλτράρει και να χρησιμοποιεί κατά βούληση τα επιτεύγματα του και όχι να χρησιμοποιείται από αυτά.

- **Προδιάθεση επιβεβαίωσης Confirmation bias** Η τάση να ερμηνεύουμε ερεθίσματα βάσει των προσηματισμένων πεπειθήσεών μας ώστε να τις επιβεβαιώνουμε.
- **Αγνοώντας τις πιθανότητες Neglect of probability** Η τάση να αγνοούμε τις υπάρχουσες πιθανότητες κατά την αξιολόγηση μιας αβέβαιας κατάστασης π.χ. φοβόμαστε περισσότερο τα αεροπλάνα από τα αυτοκίνητα, ενώ η πιθανότητα ατυχήματος με τα δεύτερα είναι μεγαλύτερη
- **Προδιάθεση αρνητικότητας Negativity bias** Η τάση να δίνουμε μεγαλύτερη προσοχή και να θεωρούμε σημαντικότερες αρνητικές πληροφορίες/ερεθίσματα από τα θετικά. Εξελικτικά η προδιάθεση αυτή ερμηνεύεται ως μια προσπάθεια αυτοπροστασίας από τις πιθανές συνέπειες των αρνητικών γεγονότων
- **Προδιάθεση αντίδρασης Reactance** Η τάση να πράττουμε το αντίθετο από αυτό που οι άλλοι μας συμβουλεύουν, μας προτρέπουν, μας εντέλλουν ερμηνεύοντάς το ως προσπάθεια καταστράτηγησης της ελευθερίας γνώμης/επιλογής μας. Συχνή στην παιδική ηλικία ...και όχι μόνο!
- **Επιλεκτική στατιστική Selection bias** Ανάλογα με τον τρόπο επιλογής του δείγματος μιας έρευνας ή δημοσκοπήσης, τα αποτελέσματα τείνουν να διαφέρουν
- **Texas sharpshooter fallacy** Η εύρεση ομοιοτήτων σε άσχετες μεταξύ τους πληροφορίες και η χρήση τους για την ανάδειξη της ύπαρξης επαναλαμβανόμενων προτύπων
- **Φαινόμενο ψευδούς ομοφωνίας False-consensus effect** Η τάση του ατόμου να υπερεκτιμά το πόσο οι άλλοι συμφωνούν μαζί του
- **Επίδραση πλαισίου Framing effect** Η καθοδήγηση σε διαφορετικά συμπεράσματα για την ίδια πληροφορία, ανάλογα με τον τρόπο παρουσίασής της
- Η «πλάνη του τζογαδόρου» **Gambler's fallacy** Η τάση να πιστεύουμε ότι οι μελλοντικές πιθανότητες επηρεάζονται από γεγονότα του παρελθόντος. Λανθασμένη στατιστική θεώρηση του τύπου: «Άφου επί 5 συνεχόμενες φορές έριξα τα ζάρια και ήρθε κορώνα, η πιθανότητα να έρθει γράμματα την εκτη φορά είναι μεγαλύτερη»
- **Προδιάθεση ψευδοβεβαιότητας Pseudocertainty effect** Η τάση να μειώνουμε τις επιλογές με ρίσκο όταν το προδοκώμενο αποτέλεσμα είναι θετικό, ενώ να προβαίνουμε σε επιλογές μεγαλύτερου ρίσκου όταν το προδοκώμενο αποτέλεσμα είναι αρνητικό
- Φαινόμενο «Μετά Χριστόν προφήτης» (Hindsight bias) Η τάση να θεωρούμε ότι προβλέψαμε την έκβαση κάποιων γεγονότων χρονικά κρίνοντας όταν αυτά ήδη έχουν συμβεί
- Φαινόμενο «status quo» (Status quo bias) Η τάση να θέλουμε τα πράγματα να μείνουν ίδια και απaráλλαχτα ή αλλιώς να προτιμώνται υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές δομές ασχέτως με τη λειτουργικότητά τους και σε βάρος εναλλακτικών επιλογών που θα ήταν ενδεχομένως επωφελείς για το σύνολο
- Φαινόμενο εχθρικών μίντια Hostile media effect Η τάση να θεωρούμε τα ΜΜΕ ως προκατειλημμένα ανάλογα την κομματική ή οπαδική προτίμηση του καθενός. Για παράδειγμα ένας δεξιός μπορεί να «βλέπει» ότι μια παραδοσιακά φιλοκυβερνητική εφημερίδα αρχίζει και «κλείνει το μάτι» προς πιο κεντροαριστερές κατευθύνσεις, ενώ αντίθετα ένας αριστερός την ίδια χρονική στιγμή «βλέπει» ότι «η στήριξη του υπάρχοντος πολιτικού συστήματος είναι μεγαλύτερη από ποτέ».
- «Ψυχολογία του όχλου» (Herd Instinct) Η τάση του ατόμου να υιοθετεί τις γνώμες και να ακολουθεί τις συμπεριφορές των πολλών
- Ψευδαίσθηση ελέγχου Illusion of control Η τάση να υπερεκτιμάται ο βαθμός ελέγχου ή επιρροής του ατόμου σε εξωτερικά γεγονότα
- Ψευδής συσχέτιση Illusory correlation Η λανθασμένη εκτίμηση ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ δύο άσχετων γεγονότων
- Πλάνη σχεδιασμού Planning fallacy Η τάση να υποεκτιμάται ο χρόνος ολοκλήρωσης ενός έργου
- Φαινόμενο παράλειψης Omission bias Η τάση να κρίνουμε βλαπτικές πράξεις ως χειρότερες από παραλείψεις με παρόμοιο βλαπτικό αποτέλεσμα
- Στρουθοκαμηλισμός Ostrich effect Η τάση να κάνουμε τα στραβά μάτια ή να αγνοούμε μια φανερά αρνητική κατάσταση!
- Pareidolia Το φαινόμενο της ερμηνείας ενός τυχαίου ερεθίσματος ως συγκεκριμένο και σημαντικό π.χ. η αντίληψη εικόνων ή προσώπων στο σκήμα ενός σύννεφου ή η αντίληψη «κρυφών» ακουστικών μηνυμάτων σε δίσκους βυνηλίου που παίζονται ανάποδα!

Αν και τα πρότυπα αυτά μπορεί να εξυπηρετούν σε κάποιες περιπτώσεις και υπό κάποιες συνθήκες, τις περισσότερες φορές επιδρούν αρνητικά στην αξιοπιστία των τελικών μας αποφάσεων. Διάφορες πεπειθήσεις και ιδέες που έχουμε σχηματίσει για διάφορους τομείς του κόσμου γύρω μας ενδέχεται να βασίζονται σε **εσφαλμένη επεξεργασία** κάποιων κομματιών του, η οποία σε κάποιο βαθμό γίνεται ασυνείδητα μέσω προκαταλήψεων και στερεοτύπων. Από την άλλη, Όλος αυτός ο πρωτοφανής καταιγισμός πληροφοριών, που αδυνατούμε να ελέγξουμε και να επεξεργαστούμε, έχει φέρει τον εγκέφαλο μας σε κατά-

σταση πανικού, οδηγώντας μας σταδιακά στην παθητικότητα: απέναντι σ' αυτόν τον τεράστιο πληροφοριακό όγκο, που μας κατακλύζει καθημερινά, τρομάζουμε κι αισθανόμαστε ανίκανοι ακόμη και να σκεφτούμε.

Η συνειδητοποίηση της δυσκολίας για ισορροπία έκανε το σύγχρονο Δυτικό άνθρωπο ν' αρχίσει να σκέφτεται σοβαρότερα σχετικά με αυτή τη νέα απειλή, πριν ακόμη είναι αργά. Στόχος είναι να

απαλλαγεί από όσα λειτουργούν ως «σκουπίδια» και η **επιλεκτικότητα είναι μια λύση**, η οποία όμως προϋποθέτει, εκτός από τη συνειδητοποίηση του προβλήματος, θέληση και – το σπουδαιότερο – πνευματική καλλιέργεια, κριτική κι επεξεργασία.

ΑΠ

Το Εγώ και ο Τέκτονας

Πρέπει να πω ότι μου αρέσουν οι Ομάδες Μελέτης του Στόάς μου. Αναφέρουν κάθε είδους ενδιαφέροντα θέματα σε σχέση με όλες τις πτυχές της ζωής, και πιο συγκεκριμένα, τη ζωή ως Ελευθεροτέκτονας. Συζητήσαμε πρόσφατα πώς το Εγώ επηρεάζει τη ζωή μας και ποια είναι η ιδιαίτερη δουλειά μας ως Ελευθεροτέκτονες σε σχέση με το Εγώ. Αυτές οι συνεδρίες μελέτης μου δίνουν την ευκαιρία να εξερευνήσω όχι μόνο τις δικές μου εμπειρίες σχετικά με το θέμα αλλά και τι σκέφτομαι για αυτό αντικειμενικά – να σχηματίσω μια γνώμη, καθώς και να μπορώ να διατυπώσω αυτή τη γνώμη. Εφόσον όλοι έχουμε ένα

Εγώ, είναι εύκολο να έχουμε εμπειρίες με αυτό. Είναι πιο δύσκολο να σχηματίσεις αντικειμενικές απόψεις. Τελικά, το Εγώ δεν εμπλέκεται στη διαμόρφωση αυτών των απόψεων;

Ένα από τα πρώτα μου μαθήματα στο κολλέγιο ήταν η Ψυχολογία. Αυτό προηγήθηκε από τη Δυτική Φιλοσοφία, και οι δύο είχαν εξαιρετικά μεγάλη έλξη για μένα. Αυτά ήταν μαθήματα που δεν πρόσφερε το γυμνάσιο μου: ένας εντελώς νέος κόσμος ζωής που ήταν και εξακολουθεί να είναι συναρπαστικός. Μάθαμε τα πάντα για τις θεωρίες του Φρόιντ και του Γιουνγκ για το Εγώ, μεταξύ άλλων, αλλά τίποτα δεν μου

«κόλλησε» πραγματικά μετά από αυτό το μάθημα. Ποτέ δεν γύρισα πραγματικά πίσω και εξερεύνησα το Εγώ μέχρι που εμφανίστηκε τόσο συχνά στις θρησκευτικές και μεταφυσικές μελέτες χρόνια αργότερα. Ταυτίστηκα πιο στενά με τα γραπτά του Γιουνγκ και συχνά επιστρέφω για να τον διαβάσω όταν εμπλέκονταν, και υπάρχουν, ερωτήματα για την Ψυχή.

Στο γράψιμό του για το Εγώ, «Μία από τις κεντρικές έννοιες του Γιουνγκ είναι η εξατομίκευση, ο όρος του για μια διαδικασία προσωπικής ανάπτυξης που περιλαμβάνει τη δημιουργία μιας σύνδεσης μεταξύ του εγώ (ego) και του εαυτού.

Το εγώ είναι το κέντρο της συνειδήσης. ο εαυτός είναι το κέντρο της συνολικής ψυχής, συμπεριλαμβανομένου τόσο του συνειδητού όσο και του ασυνειδητού». Η αναφορά συνεχίζει λέγοντας, «Για τον Γιουνγκ, υπάρχει συνεχής αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο. Δεν είναι ξεχωριστά, αλλά είναι δύο όψεις ενός ενιαίου συστήματος. Η εξατομίκευση είναι η διαδικασία ανάπτυξης της ολότητας ενσωματώνοντας όλα τα διάφορα μέρη της ψυχής».

Το πιο ενδιαφέρον μέρος αυτής της δήλωσης είναι το γεγονός ότι το Εγώ και ο Εαυτός είναι διαφορετικές οντό-

στε πριν; Και αυτό είναι το κράτος που προσπαθούμε να επιτύχουμε; Κάνει το κεφάλι μου να σκέφτομαι ότι μπορεί να ήμασταν ενσωματωμένοι στη μήτρα (ή πριν;) και αποσυντεθειμένοι κατά τη γέννηση, και περνάμε όλη μας τη ζωή δουλεύοντας προς την ενσωμάτωση. Τι συμβαίνει, λοιπόν, αν ενσωματωθείς νωρίτερα από το θάνατο; Ίσως αυτός είναι ο στόχος μας; Εξελισσόμαστε ως είδος αν συμβεί αυτό;

Φαντάζομαι ένα δυαδικό αστρικό σύστημα, δύο φωτεινά σημεία φωτός να κυκλώνουν το ένα το άλλο, να αγκαλιάζουν το ένα το άλλο

και ο Εαυτός, στον κόσμο του Γιουνγκ.

Εάν το Εγώ και ο Εαυτός είναι αχώριστα, τότε μου φαίνεται ότι πρέπει να μάθουμε να ζούμε και με τα δύο, χωριστά και ίσα μέρη, καλώντας και ουρλιάζοντας ο ένας στον άλλον όλη την ώρα. Πώς συμβιβάζομαστε; Προσπαθούμε καν; Δεδομένου ότι δεν μπορούμε να πούμε κατηγορηματικά πού βρίσκεται το μυαλό, ίσως αυτά τα δύο πράγματα είναι μέρος του γενικότερου νου που μας ελέγχει. Και, η λογική μας δίνει, ότι αν όπως παραπάνω, έτσι και κάτω είναι αντιπροσωπευτικό, έχει κι αυτός ο

τητες που πρέπει να ενσωματωθούν. Πώς αποσυντέθηκαν εξ αρχής; Πώς κάτι που ήταν ολόκληρο έγινε ξεχωριστό, συνδεδεμένο και στόχος μας είναι να προσπαθήσουμε να τα ενοποιήσουμε; Είναι η γέννηση που τους χώρισε; Αν ναι, τι είμα-

όπως μόνο δύο πύρινα συστήματα αερίων και στοιχειωδών στοιχείων μπορούν – να μην αγγίζουν ποτέ και να καίγονται συνεχώς το ένα το άλλο. Αγάπη που καταναλώνει και ανανεώνεται. Ναι, αυτό πρέπει να είναι το Εγώ

Θεϊκός νους Εαυτό και Εγώ; Έχει καν μυαλό το Θείο; Ίσως αυτή είναι μια περίεργη ερώτηση, αλλά ίσως όχι.

Ο Τεκτονισμός επιλέγει ταυτόχρονα να υποτάξει τα Εγώ μας και να βρει τον «Εαυτό μας». Ίσως ένα από τα δυαδικά αστέρια πρέπει να είναι

κυρίαρχο, και σε αυτήν την κυριαρχία βρίσκουμε τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου – αλαζονεία ή ταπεινοφροσύνη, ευγένεια ή αγένεια. Στην ισορροπία μεταξύ των αστεριών, βρίσκουμε τη φύση των αερίων που αναβάλλουν. Είναι δύσκολο να εξυπηρετείς τους συναδέλφους σου Τέκτονες και ταυτόχρονα να είσαι άσεμνος και αλαζόνας. Υπάρχει λίγος χώρος για τους άλλους όταν γεμίζεις το δωμάτιο με το Εγώ σου. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος που μαθαίνουμε να υποτάσσουμε τα πάθη – τα πάθη του Εγώ – και να αναπτύσσουμε τα πάθη του Εαυτού – τη σύνδεση με το θείο.

Στο παρελθόν, αναρωτιό-

μουν γιατί εμείς, ως Ελευθεροτέκτονες, καρφισώνουμε μετάλλια στο στήθος μας και βάζουμε αριθμούς στο τέλος των ονομάτων μας ή προσθέτουμε τίτλους όταν αποκτούμε ορισμένους τεκτονικούς βαθμούς. Νομίζω ότι αυτό είναι άλλο ένα από αυτά τα τεστ – το κάνουμε για κύρος; Φοράμε τα εξωτερικά μας κοσμήματα ως «κουρέλι για καύχημα», όπως άκουσα έναν Αδελφό να το αποκαλεί εδώ και πολύ καιρό; Ή τα φοράμε για να τιμήσουμε το Έργο που ολοκληρώσαμε και να φέρουμε στη συγκέντρωση;

Λάμπουμε έντονα το Εγώ μας για να ξεθωριάσει ο «Ε-

αυτός» μας;

Η πρόθεση είναι τα πάντα και τίποτα. Πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι για το τι σημαίνουν οι εξωτερικές παγίδες για να μην πέσουμε στην ίδια την παγίδα, ναι; Είναι το ένα πτυχίο καλύτερο από το άλλο; Τι επιτύχαμε πραγματικά; Αυτά τα σκέφτομαι συχνά. Κάνω ό,τι μπορώ για να θυμάμαι το καθήκον και να αντιμετωπίζω προσεκτικά τη λάμψη. Φαίνεται να κολλάει σε όλα. Τρέφει ο Τεκτονισμός το Εγώ; Ή να βοηθήσει κάποιον να το υποτάξει; Ίσως είναι ένας συνεχής διάλογος παρά μια απλή, μοναχική ερώτηση.

MB

Η κατανόηση του Χάους

Το χάος είναι «πλήρης αταξία ή αναστάτωση». Ωστόσο, θα μας προκαλέσω όλους, ειδικά τους Ελευθεροτέκτονες, να δούμε το Χάος διαφορετικά. Ακολουθούμε το "Order ab Chaos" αλλά τι σημαίνει αυτό; Η πρόκληση που έχω είναι να δω το Χάος ως κάτι διαφορετικό και απαραίτητο για τη ζωή και την ανάπτυξη, ή τουλάχιστον την ικανότητά μας να διακρίνουμε τη διαφορά. Στον κόσμο της επιστήμης, συγκεκριμένα, της φυσικής

και της θερμοδυναμικής, το χάος ισοδυναμεί με εντροπία.

Εντροπία δεν είναι να κάθεσαι στον καναπέ σου, να πίνεις το αναψυκτικό σου και να παρακολουθείς αδιάφορα τηλεόραση.

Όχι. Στη φυσική, η εντροπία είναι η έλλειψη τάξης ή προβλεψιμότητας, σταδιακή πτώση σε διαταραχή.

Με απλά λόγια, η εντροπία είναι η εξάπλωση της ενέργειας

μέχρι να κατανεμηθεί ομοιόμορφα. Διευρυμένα, ας πούμε απλώς, η ενέργεια διασπείρεται.

Υπάρχει μια νέα συζήτηση για την εντροπία και πώς η φυσική μπορεί να εφαρμοστεί στη βιολογία της ζωής. Στην ουσία της αυτή προσπαθεί να εξηγήσει ότι τελικά η σκέψη (δηλαδή η πρόθεση, η λογική και η επίλυση προβλημάτων) είναι τα κλειδιά για την καταπολέμηση της εντροπίας και της αταξίας. Ένας άλλος τρόπος για να το δούμε αυτό είναι ότι η καταστροφή των μορφών που συμβαίνει λόγω της εντροπίας. Η εισαγωγή μιας διαταραχής στην ισορροπία απο-

τρέπει την εντροπία (χάος) και αναγκάζει την τρέχουσα ενέργεια να αναδιοργανωθεί και να γίνει βιώσιμη πηγή αλλαγής. Μπορούμε να δούμε την τελεολογία όμως και ως μια σύνδεση με τη θερ-

ροπία να δω κάτι σαν το Χάος, καθώς το βλέπω ως ευλογία. Δεν μιλάω για το πώς παραδίδεται αυτό το χάος, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει απίστευτη συναισθηματική και σωματική αναταραχή.

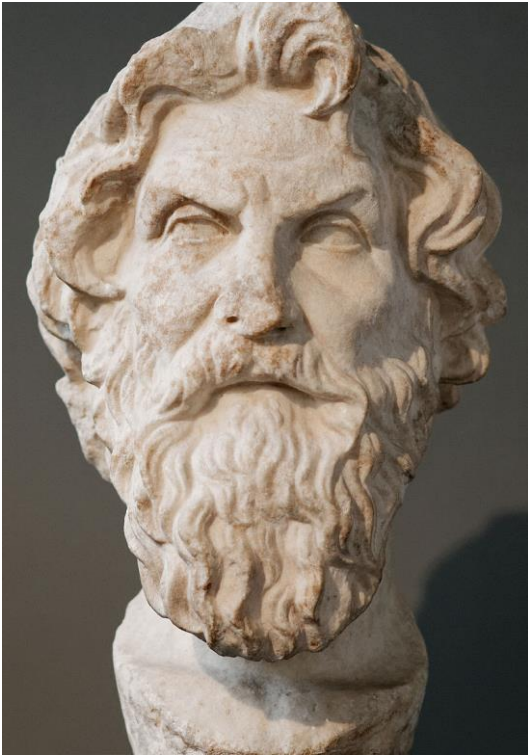
μοδυναμική παρά με τη βιολογία. Δηλαδή, με πιο απλά λόγια, αποδεχόμενοι ότι η σκέψη είναι ενέργεια.

Ο Τεκτονισμός εκτιμά τη φύση και την επιστήμη. Εξετάζει όλα τα ερωτήματα (και θέτει μερικά ακόμα) και τις απαντήσεις για ό,τι μπορεί να συμβάλλει στην ανατροπή της ισορροπίας, τις οποίες προσπαθεί να τις μετατρέψει σε έναν στοχαστικό τρόπο ώστε να αλλάξουμε τον κόσμο μας. Χρησιμοποιεί εργαλεία για να οργανωθεί και να διδάξει και προτρέπει στη δημιουργία του νέου, μέσα από όσα μας έχουν δοθεί, για νέες ωθήσεις στην κοινωνία. Για μένα, ο Τεκτονισμός μου έδωσε την ισορ-

ρόνος, Φόβος, Μίσος, Άγνοια – όλα αυτά συνεχίζονται. Στις απαντήσεις μας μπορούμε να επηρεάσουμε την αλλαγή. Μέχρι να σκεφτούμε τις επόμενες κινήσεις μας, να χρησιμοποιήσουμε την ενέργεια που μας έχει δοθεί σε αυτό το σχέδιο σκέψης και να το εκτελέσουμε καλά, ακόμα και αν θεωρήσουμε κάτι ως αρνητική αλλαγή, μπορεί στην πραγματικότητα να είναι αυτό που χρειάζεται η θετική αλλαγή για να προχωρήσει. Όλα αυτά τα μαθήματα είναι ξεκάθαρα σε όλους σχεδόν τους βαθμούς του Τεκτονισμού. Μερικές φορές, χρειάζεται χάος για να δούμε την αξία σε αυτά που μαθαίνουμε!

Οι Κυνικοί

Κυνική Φιλοσοφία

τώντας ένα φανάρι επειδή «αναζητούσε», καθώς έλεγε, «έναν τίμιο άνθρωπο».

Οι Κυνικοί υποστήριζαν ότι ο άνθρωπος έπρεπε να ζει σύμφωνα με την αρετή η οποία με τη σειρά της προκύπτει από την ίδια τη φύση παράλληλα αρνούταν κάθε υλικό πλούτο, την επιδίωξη της δόξας ή οποιασδήποτε κοσμικής ε-

MB

ξουσίας. Ο Κυνισμός υπήρξε μια πολύ ζωντανή φιλοσοφική στάση καθ'όλη τη διάρκεια της ελληνιστικής εποχής, κυρίως γιατί έδειχνε τον δρόμο προς την ατομική ευτυχία σε έναν απρόσωπο κόσμο, ενώ λέγεται ότι η ιδέα του «κοσμοπολιτισμού» ήταν μία από τις επινοήσεις του Διογένη.

Οι Κυνικοί ήταν μία από τις μακροβιότερες Φιλοσοφικές Σχολές στην αρχαιότητα η οποία ιδρύθηκε από τον Αντισθένη (445 - 360 ή 444 - 368) στο Κυνόσαργες των Αθηνών, το μόνο γυμνάσιο της πόλεως που δεχόταν μη

Αθηναίους πολίτες και ταυτοχρόνως αποτελούσε Ιερό άλσος του Ηρακλέους (από το οποίο άλσος και μετονομάστηκαν άλλωστε τα μέλη σε «Κυνικούς» από «Αντισθενικοί» που λέγονταν αρχικώς).

Η Σχολή τους, ιδρύθηκε από τον Αντισθένη (445 - 360 ή 444 - 368), υιό ενός Αθηναίου και μίας δούλης από τη Θράκη, διακριθέντα πολεμιστή στη μάχη της Τανάγρας και μετέπειτα μαθητή του σοφιστή Γοργίου στη Ρητορική, και εν συνεχεία, στη Φιλοσοφία, του Σωκράτη, στον θάνατο του οποίου υπήρξε παρών. Η Σχολή ιδρύθηκε στο Κυνόσαργες των Αθηνών, το μόνο γυμνάσιο της πόλεως που δεχόταν μη Αθηναίους πολίτες και ταυτοχρόνως αποτελούσε Ιερό άλσος του Ηρακλέους (από το οποίο άλσος και μετονομάστηκαν άλλωστε τα μέλη σε «Κυνικούς» από «Αντισθενικοί» που λέγονταν αρχικώς).

Οι «Κυνικοί», ήσαν πνευματικοί απόγονοι του Σωκράτους, ανήκοντας στις Σχολές που απεκλήθησαν «Ελάσσοντες Σωκρατικοί», αν και ως προς τη μέθοδο της διδασκαλίας τους έλαβαν αρκετά στοιχεία από τους «Σοφιστές». Για τον Αντισθέ-

Ιδρυτής της κυνικής φιλοσοφίας θεωρείται ο Αντισθένης (445-365 π.Χ.), όμως η θρυλική μορφή που ταυτίστηκε όσο κανείς με την δηκτική και επικριτική πλευρά της φιλοσοφικής αυτής στάσης είναι ο Διογένης από τη Σινώπη (412-323 π.Χ.). Ο Διογένης έμεινε στην ιστορία για τον ασκητικό τρόπο ζωής του και για τα πνευματώδη ανέκδοτα που αποδίδονται σε αυτόν ήταν αυτός που ζούσε μέσα σε ένα πιθάρι και κυκλοφορούσε τη μέρα κρα-

νη και τους μαθητές του, η Φιλοσοφία είναι καθαρά κοσμική σοφία (χαρακτηριστική είναι μάλιστα η ρήση του πρώτου ότι «τότε οι πόλεις χάνονται, όταν δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τους κακούς από τους καλούς»), ενώ η Αρετή, αν και εξακολουθεί να παραμένει σκοπός του βίου, είναι κάτι το απολύτως πρακτικό που δεν χρειάζεται ούτε πολλά λόγια, ούτε επίπονη εκπαίδευση (Διογένης Λαέρτιος 6, 2). Η Αρετή, που είναι κάτι το υπαρκτό, μπορεί να διδαχθεί με πολύ απλό τρόπο στον άνθρωπο, αφού η αρχή για τη μάθηση είναι η προσεκτική σπουδή των λέξεων και αν μάλιστα αυτή (δηλ. η Αρετή) κάποτε κατακτηθεί, είναι παντελώς αδύνατον να απωλεσθεί.

Για τους «Κυνικούς», ο λόγος λειτουργεί μόνον στο να αποφαίνεται για το τι υπάρχει ή υπήρχε, ενώ τα αγαθά διακρίνονται μόνο σε δύο κατηγορίες, τα εξωτερικά (ιδιοκτησία, σωματική ηδονή, πολυτέλεια) και τα εσωτερικά. Στα δεύτερα είναι που ανήκει το κατ' εξοχήν ζητούμενο

των φιλοσόφων, δηλαδή η ασφαλής γνώση της Αληθείας και του Εαυτού. Οι «Κυνικοί», κηρύσσουν ωστόσο μία «έμπρακτη» Ηθική, κατά την οποία η Αρετή όλως «παραδόξως» δεν εξαρτάται από τη Γνώση, αλλά είναι αποτέλεσμα ασκήσεως, εθισμού και αυτοελέγχου. Με πρότυπο τον Ηρακλέα, καλούν σε προσωπική αυτάρκεια μέσω της απαλλαγής από τις λεγόμενες ανάγκες, αλλά και μέσω της πορεύσεως σε έναν φυσικό τρόπο καθημερινού βίου, με απλότητα, σκληραγωγία και αυτοδιάθεση.

Ο «σοφός» των «Κυνικών» είναι αυτάρκης, αφού έχει (με το να είναι τέτοιος) τον πλούτο όλων των ανθρώπων. Δίνοντας συνεπώς έμφαση στον καθημερινό Τρόπο αντί στη Θεωρία, οι «Κυνικοί» επίγονοι του Αντισθένης, οι λεγόμενοι και «Αντισθενικοί», ταξίδευσαν με ιεραποστολική σχεδόν διάθεση από άκρου σε άκρο του Ελληνιστικού και Ρωμαϊκού κόσμου, ντυμένοι πτωχικά, μ' ένα σακούλι στον ώμο για τη λιγοστή τροφή

τους, αντισυμβατικοί σε όλους τους τομείς (κατά κανόνα αρνούμενοι ακόμη και εκείνους τους συγκεκριμένους τομείς της κοινωνικότητας που αναμφίβολα σεβόταν και τιμούσε ο ιδρυτής τους Αντισθένης), βρόμικοι, ατημέλητοι και προκλητικοί τόσο στα λόγια όσο και στα έργα τους, και καθιέρωσαν περισσότερο μία φιγούρα στάσεως, μορφής και συμπεριφοράς, παρά ένα οργανωμένο φιλοσοφικό σύστημα.

Σπουδαίος συνεχιστής των διδασκαλιών του υπήρξε ο εκ Σινώπης Διογένης. Ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν γνώστης της κυνικής φιλοσοφίας, γνώριζε για τον Διογένη, για το ύφος και το πνεύμα του. Όταν ήρθε στη Κόρινθο, ζήτησε να τον γνωρίσει και έστειλε ένα υπασπιστή του να τον βρει και να του τον παρουσιάσει. Αφού ο υπασπιστής τον εντόπισε, του είπε: «Σε ζητεί ο Βασιλεύς Αλέξανδρος να σε δει». Ο Διογένης απάντησε «Εγώ δεν θέλω να τον δω. Εάν θέλει αυτός, άς έρθει να με δει». Και πράγματι, ο Αλέξανδρος πήγε να τον συναντήσει.

Τον πλησιάζει ο Αλέξανδρος και του λέει 'Είμαι ο Βασιλιάς Αλέξανδρος'. Ο Διογένης ατάραχος απαντά 'Και γώ είμαι ο Διογένης ο Κύων'. Ο Αλέξανδρος απορεί και του λέγει 'Δεν με φοβάσαι;'. Ο Διογένης απαντάει 'Και

τί είσαι; Καλό ή κακό;'. Ο Αλέξανδρος μένει σκεπτικός. Δεν μπορεί ένας βασιλεύς να πει ότι είναι κακό, γιατί αν είναι καλό, ποιός να φοβάται το καλό; Αντί να απαντήσει ο Αλέξανδρος τον ρωτάει: "Τί χάρη θές να σου κάνω;" Και ο Διογένης ξανά με λογοπαίγνιο απαντά "Αποσκότησόν μου"(βγάλε με από το σκοτάδι), που έχει αποδοθεί ως 'μη μου κρύβεις τον ήλιο ή μη μου παίρνεις αυτό που δεν μπορείς να μου δώσεις', εννοώντας όμως 'βγάλε με από το σκοτάδι και δείξε μου την αλήθεια'. Ο Αλέξανδρος τον θαύμασε και είπε το περίφημο: 'Εάν δεν ήμουν Αλέξανδρος, θα ήθελα να ήμουν Διογένης'.

Διάδοχος του Διογένη αναφέρεται ο εκ Θηβών Κράτης οποίος δώρισε στη πατρίδα του όλη τη περιουσία του διάγοντας τη ζωή του με την -επίσης φιλόσοφο- σύζυγό του *Ιπαρχία* και με μόνη περιουσία τη ράβδο του (βακτηρία) και τον σάκο του (πήρα). Μαθητής δε αυτού ήταν ο εκ Μαρωνείας Μητροκλής ο οποίος και επινόησε νέο φιλολογικό είδος τις «Χρείες» το περιεχόμενο του οποίου αποτελούν παράδοξα και αστεία ανέκδοτα.

Κατά τους «Κυνικούς», η Φιλοσοφία οφείλει ν' ασχολείται με την καθημερινή ζωή και με κάθε τι που είναι συγκεκριμένο και απτό και να παρακάμπτει, ως ματαιοπονία, τον κόσμο των αφηρημένων εννοιών. Για την Αρετή, η οποία ορίζεται ως σκοπός της ζωής, δεν απαιτείται πο-

λυμάθεια, και στην κατάκτησή της δεν συντελεί διόλου η μελέτη πολύπλοκων αντικειμένων όπως η Γεωμετρία, η Μουσική και η Λογοτεχνία. Ανίσχυρες και παραπλανητικές είναι επίσης όλες οι ενα-

σχολήσεις με μεταφυσικά, γλωσσολογικά και επιστημονικά ζητήματα. Ως βασικά εργαλεία διακίνησης των ιδεών της Σχολής αναγνωρίζονται μόνον το έμπρακτο παράδειγμα και η συγγραφή «διατριβών» και «σάτυρας».

Σημαντικό είναι το απτό άτομο και όχι η αόριστη και γενική έννοια «Ανθρωπότητα» και η λεγομένη «κοινή ανθρώπινη φύσις». Το «καλό» ισχύει για τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, σε προσωπική βάση, και η «ευδαιμονία» αποκτάται με την εξασφάλιση της μέγιστης δυνατής εσωτερικής αυτάρκειας μέσω της απελευθέρωσης από τις μεταβολές της Τύχης και των άλλων εξωτερικών του εαυτού (και συχνά απειλητικών προς αυτόν) δυνάμεων του κόσμου. Ο «ευδαίμων» άνθρωπος οφείλει να είναι επιμόνως αδιάφορος και υ-

πομονετικός απέναντι στις όποιες συμφορές. Το κέντρο βάρους της ηθικής και της συνειδησιακής αλλαγής τοποθετείται από τους Κυνικούς αποκλειστικώς στο άτομο, πέρα από κάθε εξωτε-

ρικό δεδομένο, όπως θεσμούς, συνήθειες, απόψεις, έξεις, κανόνες, παρορμήσεις, σχέσεις. Η όποια αλλαγή και βελτίωση είναι αποκλειστικώς εσωτερική ανθρώπινη υπόθεση, εντελώς ανεξάρτητη από την όποια κοινωνική, πολιτισμική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα. Η εσωτερική συνειδησιακή αλλαγή είναι απείρως πιο σημαντική από κάθε πολιτικο-κοινωνική τέτοια, σε βαθμό που η τελευταία να καθίσταται ακόμη και αδιάφορη.

Πρέπει να αντιμετωπισθούν με τη μέγιστη περιφρόνηση τα όσα αιχμαλωτίζουν τους ανθρώπους στα δεσμά των «αναγκών», δηλαδή ο πλούτος, η πολυτέλεια, τα αξιώματα, η δόξα, οι απολαύσεις κ.ά. Η ειρήνη του πνεύματος και η ακμή του σώματος, κατακτώνται μέσω μίας απλής και λιτής διαβίωσης, της

λεγόμενης «εντίμου πενίας». Στον άμετρο και αφιλοσόφητο άνθρωπο, τα αποκτήματα κατά κανόνα γίνονται αδυσώπητοι και εκνευριστικοί κτήτορες, και η λεγομένη «κοινωνική θέση» ή τα διάφορα αξιώματα γίνονται δυνάστες των κατόχων τους, τους οποίους εντέλει καταπίνουν. Ο Κράτης αποκαλεί «ημιονηγούς» τους στρατηγούς, ενώ κατά τον Διογένη ο «Κυνικός» είναι πιο προνομιούχος από τον θεωρητικώς ισχυρότερο όλων των ανθρώπων, τον τύραννο, επειδή ο τελευταίος έχει πάρα πολλά να χάσει, άρα και πάρα πολλές αιτίες για να φοβηθεί (Δίων Χρυσόστομος 8, 17). Ενώ ο τύραννος τρέμει συνεχώς, ο «Κυνικός» δεν φοβάται απολύτως τίποτε, διότι δεν έχει, ή δεν θεωρεί, τίποτε δικό του, αλλ' αντιθέτως, χαλαρωμένος και εσαεί ελεύθερος, κυριαρχεί απολύτως πάνω στον φόβο του ως «το μόνο πράγμα που όντως έχει νόημα να φοβάται κανείς».

Η εμπειρία και η μέσω των αισθήσεων αντίληψη, αποτελούν τη μοναδική πηγή της Γνώσεως. Η μεγαλύτερη από όλες τις ανοησίες είναι το να παίρνει κανείς την ίδια τη ζωή στα σοβαρά, ή, έστω, περισσότερο σοβαρά από όσο η ίδια η φύση της απαιτεί, ως διαδρομή περισσότερο παρά ως άπαν. Ο βίος δεν είναι παρά μία διασκεδαστική περιπέτεια, μία πόρευση μέσα από φιλικά ή εχθρικά δεδομένα και καταστάσεις, και ο θάνατος α-

πλώς το υποχρεωτικό πέρας εκτός του έμβριου κόσμου σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή, άρα παντελώς αδιάφορος. Οι νεκροί εκ των πραγμάτων δεν υποφέρουν, οι δε ζώντες για να μην υποφέρουν οφείλουν πρωτίστως να κατανικήσουν τον

φόβο του θανάτου. Όπως τονίζει ο Διογένης, η ετοιμότητα του ανθρώπου να πεθάνει ανά πάσα στιγμή είναι εκείνη που τον κάνει πραγματικά ευτυχή και ελεύθερο.

Ως συνέπεια των ανωτέρω, οι Κυνικοί, όπως και οι Στωϊκοί με την αυτή συλλογιστική βάση, επιδοκίμαζον την «εύλογον» αυτοκτονία, δηλαδή την εθελουσία αποχώρηση από τον βίο ως το κατεξοχήν και πάντοτε πρόχειρο εργαλείο εξασφάλισης Αξιοπρέπειας και Ελευθερίας. Το ίδιο επιδοκίμαζον την ευσπλαχνική ευθανασία και όχι αδίκως βεβαίως, αφού, όπως σημειώνει ο Τζαίησον Ξενάκης, «η στάση απέναντι στο δικαίωμα των ανθρώπων να πεθάνουν είναι σημαντική ένδειξη για το πόσο ανθρωπιστική είναι μία κοινωνία». Κανείς δουλοκτητής και δουλοποιός δεν αρέσκειται στην ιδέα πως ανά πάσα στιγμή είναι εφικτή η οριστική απόδραση κάποιων δούλων του, ή ακόμη και όλων των δούλων του (και

δεν είναι διόλου συμπτωματική η καταδίκη κάθε εθελουσίας αποχωρήσεως από τις γνωστές οργανωμένες Θρησκείες που συνεργάζονται στενά με συστήματα πολιτικο-οικονομικού εξουσιασμού).

Ο πραγματικά σοφός πρέπει να στέκει αντίθετος στη χρήση γενικών εννοιών και να καλλιεργεί τον αντιιδεαλισμό και τον σχετικισμό. Η «Αρετή» και η «Κακία», υπό την κυρίαρχη, συμβατική και γενική χρήση τους, είναι απλώς λέξεις κενές.

Υπάρχει θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στη «Φύση» (η οποία στηρίζεται στο «Είναι») και το «Νόμο» (ο οποίος στηρίζεται στο «Έθιμον»). Όλοι οι κοινωνικοί θεσμοί είναι συμβατικοί και τεχνητοί, αλλά και αμείλικτοι στραγγαλιστές της ατομικής ελευθερίας αν κανείς διαπράξει το σφάλμα να τους πάρει στα σοβαρά. Η πραγματική απελευθέρωση (από-ελευθέρωση), επιτυγχάνεται μέσω της εκ θεμελίων επαναξιολογήσεως όλων των αξιών και της συνειδητοποίησης του απρόσμενα μεγάλου αριθμού πραγμάτων που μπορούν να διαγνωσθούν, και εν συνεχεία ν' αντιμετωπισθούν ως περιττά ή παντελώς άχρηστα. Πολιτισμός σημαίνει κατακλυσμός από άχρηστα αντικείμενα, σκουπιδοπαραγωγή, σκουπιδοσυλλογή, σκουπιδαποθησαύρισμα και σκουπιδολατρία, συνεπώς ο «Κυνικός» οφείλει να διαβεί με τρόπο

που ν' αποδεικνύει το πόσο ελάχιστα είναι τα πράγματα τα οποία όντως απαιτεί ένας βίος Ελευθερίας και Αυτοεξαρτήσεως. Το ιδανικό του «Κυνικού», είναι η πλήρης απουσία των οποιωνδήποτε δεσμών. Όταν μηδενίζεται η ένταξη, μηδενίζονται οι απώλειες και συνεπώς ο άνθρωπος μένει αυτάρκης, αυτεξούσιος και ευδαίμων, όπως ένας ένσαρκος Θεός, του οποίου οι πραγματικές ανάγκες περιορίζονται στη βιολογική διατήρηση και μόνον εκεί. Οι πραγματικοί Θεοί θεωρούνται τέτοιοι, επειδή ακριβώς δεν χρειάζονται απολύτως τίποτε και η Αυτάρκεια είναι πρωτεύον χαρακτηριστικό τους.

Ως υπογράμμιση της ανθρώπινης Αυτάρκειας, ο

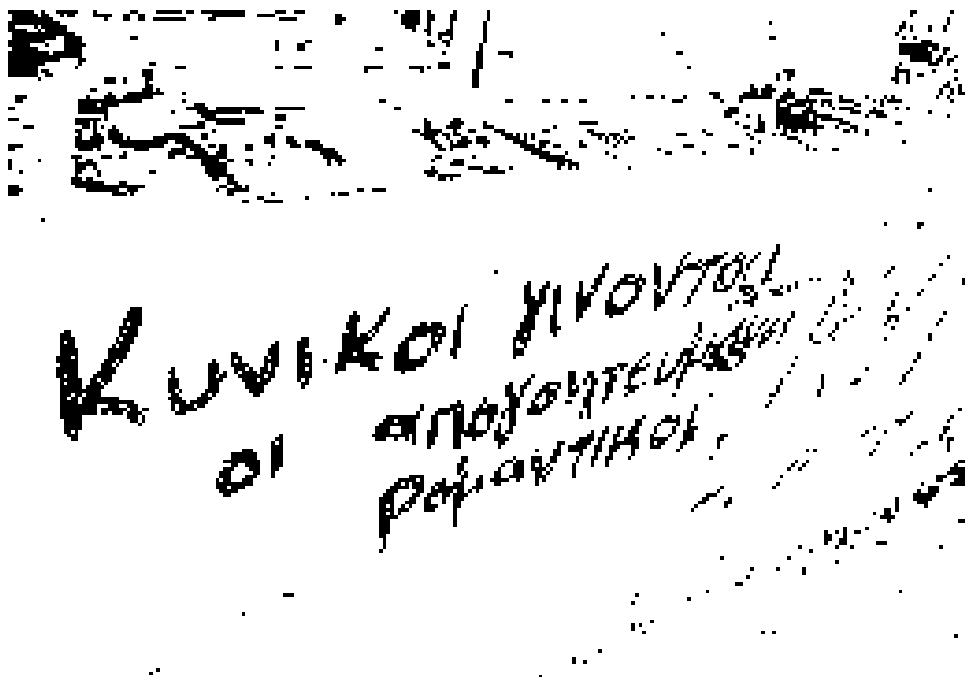
άνθρωποι, αλλ' αντιθέτως λειτουργεί πάντοτε δημοσίως, ακόμη και στις περιπτώσεις του φαγητού, του ύπνου ή και αυτού ακόμη του ερωτισμού. Σε αντίθεση προς τα ισχύοντα, το να κρύβεται κανείς καθ' οιονδήποτε τρόπο, για τον «Κυνικό» αποτελεί όνειδος, επειδή καταδεικνύει φοβικότητα, υποκρισία και αρρωστημένη μυστικοπάθεια.

Για τους «Κυνικούς», ακόμη και οι θρησκείες είναι «προϊόντα ανθρώπινης συνήθειας». Κατ' αυτούς, ο Κόσμος διοικείται από έναν «Θείο Νού», που δεν μπορεί ν' αναπαρασταθεί με εικόνα διότι, απλώς, τίποτε επί γης δεν ομοιάζει προς αυτόν. Οι Θεοί πάντως του Εθνικού Πολυθεϊσμού, μπορούν να

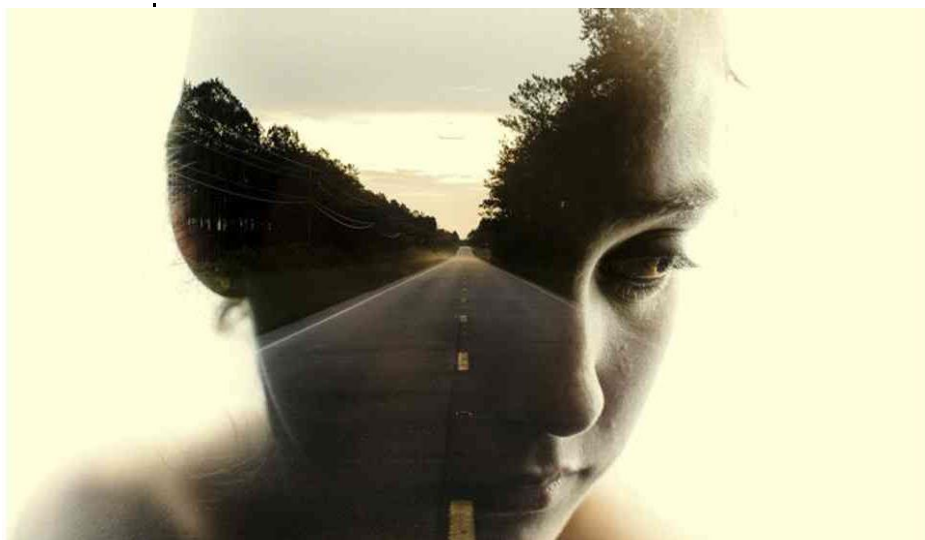
θεωρηθούν «πολλές μορφές» αυτού του «Θείου Νοός», οπότε η ερμηνεία της φύσεώς τους καθίσταται δυνατή μέσω της αλληγορίας.

Η Αρετή είναι διδακτέα και από τη στιγμή που θα κατακτηθεί είναι παντελώς αδύνατον να απωλεσθεί. Ο κάτοχός της, ο «Κυνικός» σοφός, είναι απολύτως ελεύθερος και αυτάρκης, αφού, με το να είναι τέτοιος, κατέχει όλον τον πλούτο που μπορεί να αφορά την ανθρώπινη φύση. Σε αντίθεση προς αυτό που πάρα πολλοί πιστεύουν, η αντισυμβατικότητα του «Κυνικού» δεν είναι απλώς ένα εντόνως δραματικό μέσον για την επίτευξη ενός σκοπού ή για την άμεση ενόχληση του μέσου, συμβατικού ανθρώπου, με την ελπίδα ενός πιθανού

αφυπνιστικού σοκ, αλλά αποτελεί, όπως πολύ σωστά τόνισε ο Ξενάκης, «αναπόσπαστο στοιχείο της προσωπικότητας του Κυνικού, που είναι ακέραιος και συνεπής. Αυτό που λείπει το εννοεί και αυτό που πρεσβεύει το εφαρμόζει».

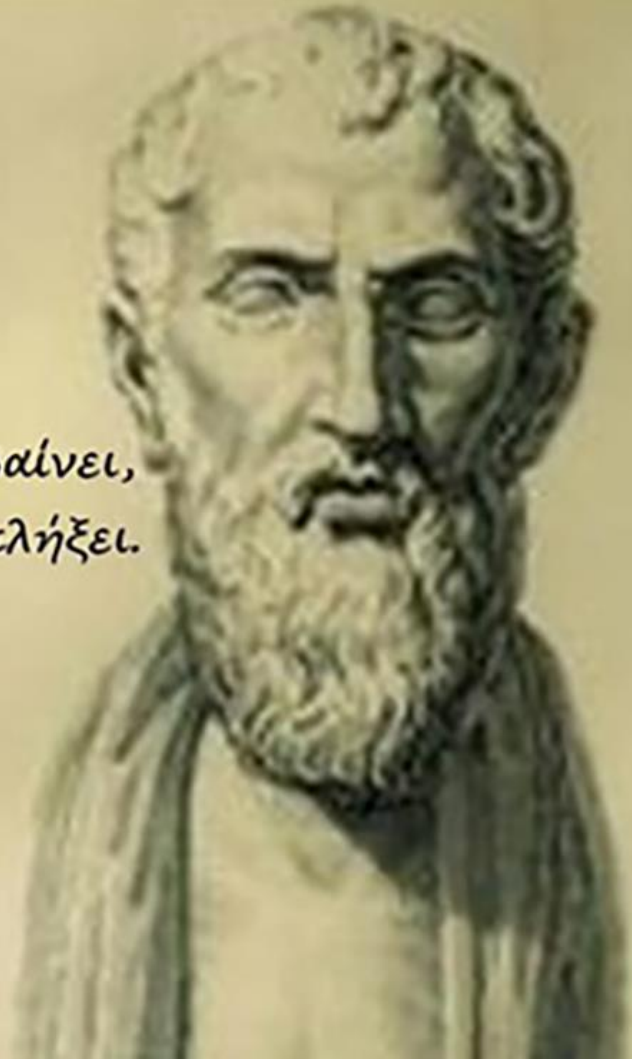
«Κυνικός» δεν χρειάζεται καν τον λεγόμενο προσωπικό χώρο, για τον οποίο πασχίζουν σε όλον τους τον βίο οι άλλοι

ΟΙ Στωικοί

Στωικισμός

Ο στωικός είναι αυτός
που μπορεί να αντέξει
τη ζωή γιατί την καταλαβαίνει,
δεν την αφήνει να τον εκπλήξει.
Η ζωή δεν τον αφήνει
να απορεί και εκείνος
δεν της επιτρέπει
να τον παρασύρει

Ο Στωικισμός είναι φιλοσοφική σχολή των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων (300 π.Χ. – περίπου 250 μ.Χ.), η οποία ιδρύθηκε στην Αθήνα από τον Ζήνωνα τον Κιτιέα με κέντρο την Ποικίλη Στοά, από όπου και πήρε το όνομά της.

Η Ανθρώπινη Φύση

Κατά τους Στωικούς, η ανθρώπινη φύση είναι τμήμα της παγκόσμιας φύσης, η οποία καθοδηγείται και κυβερνάται από τον συμπαντικό νόμο της Λογικής. Ο άνθρωπος, ως έλλογο ον, συγγενεύει όχι μόνο με τα άλλα ζώα αλλά και με τους Θεούς και πέραν του ενστίκτου διαθέτει και ηθική αίσθηση. Κύ-

ριο ζητούμενο του βίου είναι συνεπώς το να ζει κάποιος σύμφωνα με την φύση του, η οποία για τον άνθρωπο, μέσω της λογικότητάς του (στα λατινικά ratio), ωθεί προς την , άρα το «κατά Φύσιν ζην» σημαίνει «κατ' Αρετήν ζην». Η Αρετή είναι το μόνο αγαθό και μόνο από αυτήν εξαρτάται η ευημερία. Όλα τα υπόλοιπα πράγματα, ευχά-

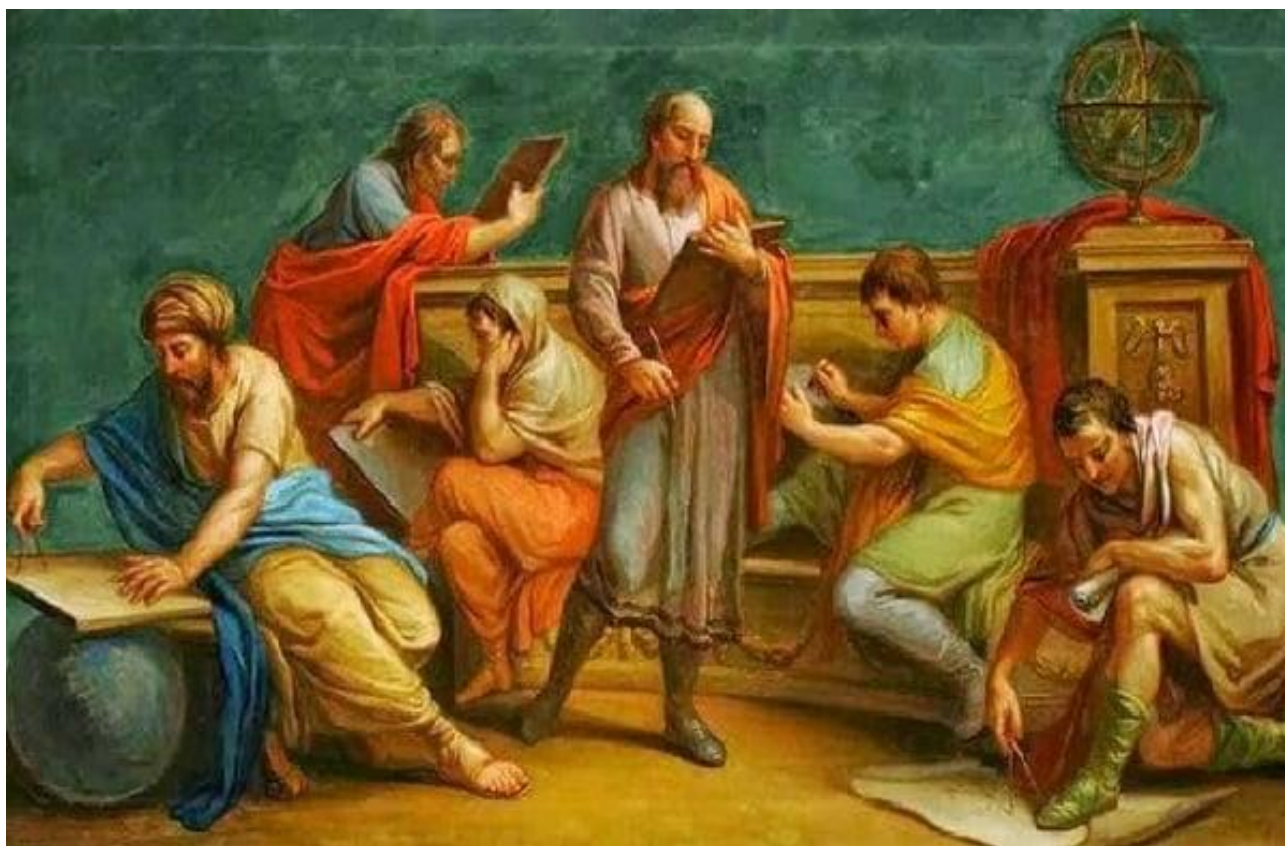
ριστα ή δυσάρεστα, στερούνται αξίας, είναι «αδιάφορα». Σύμφωνα με τον στωικισμό, καθήκον του ανθρώπου είναι να θέσει τον εαυτό του σε αρμονία με το Σύμπαν, το οποίο, ως λογικό και αγαθό, του μεταφέρει τις ιδιότητές του. Με το να βλάπτει κανείς τους άλλους για το υποτιθέμενο ατομικό του συμφέρον, υπονομεύει κατ' ουσίαν την

στην αρετή, τη σοφία και τον αυτοέλεγχο ως το μονοπάτι για την επίτευξη της ευδαιμονίας.

Στον πυρήνα του Στωικισμού βρίσκεται η ιδέα ότι τα άτομα έχουν τον έλεγχο του μυαλού και των πράξεών τους, ακόμη και όταν οι εξωτερικές συνθήκες είναι πέρα από τον έλεγχό τους. Η φιλοσοφία αυτή διδάσκει ότι πρέπει να

ρίξει την άσκηση αρετών όπως η σοφία, το θάρρος, η δικαιοσύνη και η εγκράτεια. Διδάσκει ότι ζώντας σύμφωνα με αυτές τις αρετές, τα άτομα μπορούν να επιτύχουν μια κατάσταση ευδαιμονίας.

Οι βασικές στωικές πρακτικές περιλαμβάνουν τον αρνητικό οραματισμό (αναλογιζόμενος τις πιθανές ατυχίες

ίδια του την φύση. Ο στωικός δεν αρνείται τον κόσμο των θνητών πραγμάτων, ούτε όμως και εξαρτάται από αυτόν, απλώς ζει ατάραχα μέσα του ενώ, σε αντίθεση προς την απόσυρση των επικουρείων, συμμετέχει σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής (π.χ. πολιτική, οικογένεια, κ.λ.π.).

Ο Στωικισμός χαρακτηρίζεται από την έμφαση που δίνει

εστιάσει κανείς σε ό,τι μπορεί να ελέγξει, δηλαδή στις δικές του συμπεριφορές, πεποιθήσεις και επιλογές, ενώ παράλληλα να αποδέχεται με ψυχραιμία τις πτυχές της ζωής που δεν μπορούν να αλλάξουν. Αυτή η προσέγγιση είναι ένα ισχυρό εργαλείο για τη μείωση του άγχους.

Ο Στωικισμός δίνει μεγάλη αξία στην ανάπτυξη του ηθικού χαρακτήρα και υποστη-

για να εκτιμήσει κανείς αυτά που έχει), την ενσυνειδητότητα της παρούσας στιγμής και τη διατήρηση του αισθήματος ευγνωμοσύνης.

Ο Στωικισμός φαίνεται ότι αποτελεί εξέλιξη των ιδεών των Κυνικών. Της Σχολής αυτής ιδρυτής υπήρξε ο Αντισθένης, μαθητής του Σωκράτη. Αυτός εξέφρασε μ' έναν ακραίο τρόπο τις διδασκαλίες του μεγάλου

φιλοσόφου και διαμόρφωσε την αντίληψη ότι ενάρετος είναι εκείνος ο οποίος δεν κατέχει ούτε έχει ανάγκη από κανένα υλικό αγαθό, ομοιάζοντας έτσι προς τον Θεό, ο οποίος “ουδενός δείται”.

Ο Ζήνων, επηρεασμένος προφανώς από τη διδασκαλία των κυνικών φιλοσόφων περί αποχής από τα υλικά αγαθά, τοποθετημένος σε μια πιο ισορροπημένη θέση, διδάσκει την ολιγάρκεια, την ανεξαρτησία από τα πράγματα του κόσμου, την απαλλαγή από τα πάθη και το “ζην κατά φύσιν”, (“ομολογούμενως τη φύσει ζην, όπερ ταυτό του κατ’ αρετήν ζην”). Για να μπορέσει όμως ο άνθρωπος να ζει κατά φύσιν, να ζει δηλαδή υγιώς, θα πρέπει πρώτα να τη γνωρίσει. Και για να γνωρίσει κάποιος τη φύση του απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αταραξία και η γαλήνη της ψυχής. Εδώ στηρίζεται, κατά τους στωικούς, η έννοια της Ηθικής.

Οι ιδέες των στωικών δεν έμειναν αμετάβλητες καθ’ όλη την διάρκεια της ενεργού ύπαρξης της Σχολής. Αυτές μεταβάλλονταν ανάλογα με τις ιδέες και την προσωπικότητα του εκάστοτε αρχηγού της. Έτσι εμφανίζεται κατά καιρούς μια μεγάλη ποικιλία σχετικά με την κοσμοθεωρία αυτών. Αυτό που έμεινε όμως στη βάση του αναλλοίωτο απ’ όλη τη στωική διδα-

σκαλία και μέχρι το τέλος του Στωικισμού και το οποίο μας ενδιαφέρει κατά κύριο λόγο εδώ, είναι η διδασκαλία περί Ηθικής.

Λόγω αυτών γενικά των διαφορών ο Στωικισμός διαιρέθηκε σε τρεις περιόδους:

στην αρχαία, τη μέση και τη νεότερη Στοά.

Στην πρώτη περίοδο ανήκουν ο Ζήνων, ο Χρύσιππος και ο Κλεάνθης, στη δεύτερη, ο Βόηθος, ο Παναίτιος και ο Ποσειδώνιος και στην τρίτη, ο Σενέκας, ο Μουσώνιος, ο Επίκτητος και ο Μάρκος Αντωνίνος (Μάρκος Αυρήλιος).

Ο Ζήνων έγραψε πολλά βιβλία, όπως τα: “Περί του όλου”, “Περί ανθρώπου φύσεως”, “Περί Πολιτείας” κ.ά. εκ των οποίων δεν σώζεται κανένα. Το ίδιο ισχύει και για το διάδοχο του Ζήωνα στη Σχολή, τον Χρύσιππο.

Όσα γνωρίζουμε για τους πρώτους στωικούς προέρχονται από αποσπάσματα μεταγενεστέρων. Και αυτά όμως είναι αβέβαια ως προς τη γνησιότητα και την αυθεντικότητά τους.

Πλήρη διασωθέντα συγ-

γράμματα έχουμε μόνο δύο νεότερων στωικών, του Επίκτητου ο οποίος υπήρξε δούλος απελεύθερος) και του Μάρκου Αυρηλίου, Ρωμαίου αυτοκράτορα (...και “Ελληνα στην ψυχή”).

Ο Επίκτητος (έζησε μεταξύ του 50 π.Χ. και του 120 μ.Χ. και μυήθηκε στο Στωικισμό από τον Μουσώνιο Ρούφο) έγραψε το “Εγχειρίδιο” και ο μαθητής του Αρριανός (ο συγγραφέας του “Αλεξάνδρου Ανάβασις”) έγραψε, από τις σημειώσεις που κρατούσε, τις “Διατριβές”. Ο δε Μάρκος Αυρήλιος έγραψε στην ελληνική γλώσσα “Τα εις εαυτόν”.

«Ο Στωικισμός υπήρξε η σημαντικότερη κίνηση στην Ελληνιστική Φιλοσοφία, και επίσης εκείνη που άσκησε την μεγαλύτερη επίδραση. Για περισσότερο από 4 αιώνες περιελάμβανε στις τάξεις του μεγάλο αριθμό μορφωμένων ανθρώπων, και η επίδραση του δεν περιορίστηκε στην Κλασική Αρχαιότητα...»

Ο Στωικισμός, περνώντας από διάφορες φάσεις, παρέμεινε ακμαίος και ζωντανός επί τέσσερις αιώνες. Στο τέλος, με την εμφάνιση του Χριστιανισμού, απορροφήθηκε και ενσωματώθηκε σταδιακά σ' αυτόν.

Οι στωικοί, ακολουθώντας το παράδειγμα του Σωκράτη, έδωσαν μεγαλύτερη σημασία στην πρακτική εφαρμογή της Φιλοσοφίας (Ηθική και Βιοτική), απ' όσο στη Λογική και τη Φυσική. Χωρίς την ηθική η ενασχόληση του ανθρώπου με τη λογική και τη φυσική, όχι μόνο δεν οδηγεί πουθενά, σε κανένα ουσιαστικό όφελος του ανθρώπου, αλλά μπορεί να αποβεί επιζήμια γι' αυτόν.

Κατ' αυτούς η Φιλοσοφία (η επιστήμη η ασχολούμενη περί της αληθείας και της φύσεως των πραγμάτων) είναι "Τέχνη της ζωής" και σκοπό έχει να ρυθμίζει τη ζωή του ανθρώπου κατά τρόπο πραγματικά (ουσιαστικά) ωφέλιμο γι' αυτόν και να τον οδηγεί στην ευδαιμονία και στην εκπλήρωση του

αντικειμενικού σκοπού της ζωής του. Η ευδαιμονία του ανθρώπου βρίσκεται στη συμφωνία της βούλησής του με το θείο λόγο που διέπει τον κόσμο.

Σύμφωνα με τον Ζήνωνα, πνεύμα και ύλη είναι το ενεργητικό (Ποιούν ή λόγος) και το παθητικό (πάσχον) στοιχείο της μίας γενεσιουργού Αρχής. Ο κόσμος είναι το σώμα του Θεού.

Ο άνθρωπος καθορίζεται από μια πολύ ισχυρή, φυσιολογική (έμφυτη) ανάγκη: τη διαρκή προστασία και προαγωγή (υπέρβαση) της ζωής του σύμφωνα με τη φύση του. Ο Επίκτητος αναφέρει εδώ χαρακτηριστικά ότι, κατά τον Σωκράτη, η μεγαλύτερη ευτυχία του ανθρώπου είναι να παρακολουθεί κάθε ημέρα τον εαυτό του βελτιούμενο.

Πάθη για τους στωικούς είναι η περισσότερο ή λιγότερο έντονη αρνητική και νοσηρή (ασυνείδητη, παθητική και ανεξέλεγκτη) κίνηση της ψυχής με διαχωριστικά και καταστρεπτικά (αυτο- και ετε-

ρο-) στοιχεία. Από την εμφάνιση δε και την ανεξέλεγκτη λειτουργία των παθών, τα οποία παρασύρουν αναστέλλοντας κάθε λογική λειτουργία του ανθρώπου, προέρχεται κάθε δυστυχία στη ζωή του.

Ο καλύτερος τρόπος για να αποφύγει κάποιος το χτύπημα των παθών του είναι να τα γνωρίσει, επειδή η συναισθηματική σύγκρουση χάνει δύναμη μπροστά στην ψυχρότητα της λογικής ανάλυσης. Πρέπει να αναλύουμε την αιτία των παθών, να ανακαλύπτουμε δηλαδή για ποιο λόγο έχουμε τα συγκεκριμένα πάθη, να αναπτύσσουμε την εσωτερική ικανότητα να παρατηρούμε τον εαυτό μας κι εν συνεχεία να τον γνωρίσουμε και να τον ελέγχουμε.

Τα πάθη σπέρνονται από πολύ νωρίς στη ζωή του ανθρώπου και εμφανίζονται αργότερα με διάφορες μορφές: εγωικές αρρώστιες και διαταραχές για τις οποίες, προκειμένου να αποβληθούν οριστικά, απαιτείται εκπαί-

δευση και συνεχή άσκηση του ανθρώπου. Η αποβολή αυτή μπορεί να γίνει μόνο από το Ηγεμονικό (το συνειδητό Εγώ) του ανθρώπου. Με άλλα λόγια, για τους στωικούς η αποβολή (έλεγχος) των παθών γίνεται όταν μπορεί ο άνθρωπος να ισορροπεί μεταξύ της ευπάθειας και της εμπάθειας, επιτυγχάνοντας την απάθεια.

Είναι η στωική αταραξία παθητικότητα, ακινησία, έλλειψη ενδιαφέροντος για τα εγκόσμια και την πραγματικότητα ή είναι ένας τρόπος ζωής του σοφού, που προϋποθέτει μια τέλεια ακινησία, μια γαλήνη που ξεριζώνει από την ψυχή τα στοιχεία δυσαρμονίας και σύγκρουσης;

Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα, χρειάζεται να

θρώπου δηλαδή που είναι τόσο ενάρετος ώστε να μπορεί να γίνει ευτυχισμένος. Η αταραξία είναι ο τρόπος ζωής του σοφού που έχει γνωρίσει τον εαυτό του και διακατέχεται από εσωτερική ηρεμία. Είναι λοιπόν ένας σκοπός για το στωικό φιλόσοφο, αλλά και ένας τρόπος ζωής που θα τον οδηγήσει σ' αυτόν το σκοπό, να φτάσει να κατακτήσει το «Γνώθι σ' αυτόν».

Η στωική αταραξία πηγάζει από τη βεβαιότητα ότι το κακό υπάρχει ως ένα μέσο για να οδηγήσει τον άνθρωπο στο καλό και ότι όλη η ζωή τους είναι μια εξάσκηση, ακόμη και στα πιο μικρά και καθημερινά, για τη συνειδητοποίηση ότι, ο άνθρωπος πρέπει να συμφιλιώνεται με τη μοίρα του. Βασίζεται στην αρχή ότι όταν συμβεί κάτι κακό υπάρχει και κάτι χειρότερο που θα μπορούσε να συμβεί, κι έτσι δεν είναι απροετοίμαστος για ό,τι κι αν του συμβεί, αλλά το αντιμετωπίζει με ηρεμία.

Η κοσμική θεότητα ήταν για κείνους το «Πυρ», ο λόγος των όσων υπάρχουν αυτό που δίνει νόημα σε όσα υπάρχουν και συμβαίνουν, τα οποία έχουν μια Αναγκαιότητα και μια αναπόφευκτη Σκοπιμότητα. Αυτές οι αρχές, που από άλλους φιλοσόφους ονομάζονται Πρόνοια και Μοίρα, αποτελούν βασικούς νόμους του σύμπαντος. Τα πάντα συνδέονται έτσι, ώστε

Οι βλέψεις όμως των στωικών εκτείνονται πολύ μακρύτερα από την επίτευξη της ευτυχίας του ανθρώπου σ' αυτή τη ζωή αφού ο Επίκτητος στις Διατριβές του (II, ιθ', 27) λέει ότι "θεόν εξ ανθρώπου επιθυμούντα γενέσθαι". Επομένως, ο τελικός σκοπός της Στωικής Φιλοσοφίας δεν είναι απλώς η εφαρμογή ορισμένων βιοτικών ή ηθικών αρχών, αλλά η θέωση του ανθρώπου.

κατανοήσουμε τα χαρακτηριστικά της φιλοσοφίας που οδήγησαν τους Στωικούς να βασίσουν την Ηθική τους στο ιδεώδες του σοφού, του ανθρώπου δηλαδή που είναι ενάρετος, ώστε να μπορεί να γίνει ευτυχισμένος. Ο απώτερος λοιπόν σκοπός τους είναι η ευτυχία και η αντιμετώπιση των ευτυχισμένων και άσχημων στιγμών της ζωής με μέτρο και ηρεμία.

Βάσιζαν την Ηθική τους στο ιδεώδες του σοφού, του αν-

το καθένα να είναι το αποτέλεσμα μιας αιτίας (αιτιοκρατία).

Υπάρχει η Ανάγκη που κινεί τα πράγματα, που κινεί τον κόσμο. Υπάρχει και η σκοπιμότητα που εμποδίζει οποιαδήποτε πορεία πέρα από την προκαθορισμένη. Αποδέχονται το κακό που υπάρχει μέσα στον κόσμο σαν ένα παιδαγωγικό ηθικό επιχείρημα, που μας οδηγεί να συνειδητοποιήσουμε το καλό και να φτάσουμε σ' αυτό.

Ο άνθρωπος οδηγούμενος από την πίστη του τίθεται στη διάθεση της Πρόνοιας με τη βεβαιότητα ότι όλα όσα θα συμβούν θα είναι πάντα τα καλύτερα.

Θα μπορούσε κάποιος πολύ επιφανειακά να θεωρήσει τη στωική αταραξία σαν μοιρολατρία. Για τους στωικούς, ο άνθρωπος μοιάζει με γλύπτη και είναι για την ζωή του ό,τι ο γλύπτης για το υλικό του. Ο γλύπτης βέβαια είναι κάτι ξεχωριστό από το υλικό του, ενώ ένας άνθρωπος δεν είναι διαχωρισμένος από τη ζωή του. Όπως ένα άγαλμα δεν είναι ανακάλυψη αλλά δημιουργήμα, έτσι και ο άνθρωπος πρέπει να δημιουργήσει την ίδια του τη ζωή. Πρέπει να την κατασκευάσει κι αυτό έρχεται σε αντίθεση με τη μοιρολατρία. Πώς θα πετύ-

χει τον σκοπό του όμως ένας γλύπτης, αν δεν είναι γνώστης του υλικού και της γλυπτικής τέχνης, να κατασκευ-

άσει δηλαδή ένα άγαλμα που έχει ήδη γεννήσει ο νους του με τη δημιουργική του φαντασία; Και πώς θα πετύχει ο άνθρωπος τον πρωταρχικό του στόχο, να γίνει δηλαδή ευτυχισμένος, αν δεν γνωρίζει τη φύση της ζωής και ειδικά το πώς να ζει;

Ένας ρεαλιστής αντιλαμβάνεται ότι η πραγματικότητα δεν είναι απαραίτητα ιδανική και ότι τα πράγματα δεν είναι πάντοτε, αν όχι ποτέ, όπως θα επιθυμούσε να είναι. Ότι είναι εφήμερα και μεταβλητά, ότι η ζωή είναι αβέβαιη, ότι «τα πάντα υπόκεινται στο θάνατο και τη ληλασία». Ο Επίκτητος έλεγε ότι «αυτό που είναι τρομερό δεν είναι ο θάνατος αλλά ο φόβος του θανάτου».

Οι κατώτερες παρορμήσεις, αυτές που ονομάζονται φυσιολογικές δεν αποτελούν την ανθρώπινη φύση. Η ανθρώπινη φύση ριζώνει στο Νου κι αυτό είναι που τη διακρίνει από τα άλλα βασίλεια. Ο άξονας του ψυχολογικού μας συστήματος είναι ο και μπορεί να θολώνει το νου. Ο μοναδικός τρόπος να ελέγχει κάποιος το φυσικό (έδρα των ενστίκτων) και τον ψυχολογικό (έδρα των συναισθήσεων) φορέα του είναι μέσω της βούλησης και του νου. Η βούληση δίνει δύναμη και ο νους δίνει διάκριση ώστε να τίθενται τα πράγματα στη σωστή τους θέση. Ο σωστός χειρισμός των συναισθημάτων (φόβος, επιθυμία, ηδονή, δυσσάνθρωπου, δηλαδή

Και ποια είναι αυτά τα στοιχεία του ανθρώπου που υπόκεινται στο θάνατο και τη φθορά;

από το νου και πάνω.

Θ' αναρωτηθεί κάποιος πως μπορεί ο άνθρωπος να φτάσει στην ευτυχία μέσα από

την κυριαρχία της ψυχρής λογικής ανάλυσης ή ακόμα και μέσω της διάκρισης σαν λειτουργία ενός νου;

Έργο του φιλοσόφου, κατά τους στωικούς, είναι να φροντίζει για το Ηγεμονικό του, το νου και την ψυχή του (εσωτερική ζωή) και όχι για τα εξωτερικά πράγματα, τα οποία πρέπει να τον απασχολούν και να τα αντιμετωπίζει με τη λογική.

Ο Παγκόσμιος Νους ή Λόγος ρυθμίζει τη φύση. Αναλογικά ο ανώτερος νους του ανθρώπου ρυθμίζει την ύπαρξή του. Αντανάκλαση του Λόγου στον άνθρωπο είναι το «Ηγεμονικόν», ο Θεός Σπινθήρας, ο οποίος επιστρέφει στην πρωταρχική του πηγή και ο σοφός μπορεί να ανακαλύψει τα ίχνη της φλόγας που καίει μέσα του και προέρχεται από το κοσμικό Πυρ. Θα συνειδητοποιήσει ότι εντάσσεται σ' έναν ανώτερο κοσμικό ρυθμό και ότι είναι ένας μικρόκοσμος. Θα αντιληφθεί ότι υπάρχει ένας Παγκόσμιος Νόμος και θα ακολουθήσει το δικό του Δρόμο. Θα μπορεί να αντιληφθεί τις εσωτερικές αιτίες των πραγμάτων κι αυτό θα τον οδηγήσει να υπακούει σ' έναν ανώτερο ρυθμό και να εξομοιώνει την ανθρώπινη βούλησή του με τη Θεία Ανάγκη και τον Παγκόσμιο Νόμο.

Αναφερόμενος ο Επίκτητος στους αρχαίους (πρώιμους) στωικούς, οι οποίοι έκαναν και δίδασκαν την άσκηση στην εγκράτεια, στην απά-

θεια, στην πλήρη αποχή κ.λπ., έλεγε ότι... οι άνθρωποι δεν πρέπει να φτάνουν σε υπερβολές.

Αλλού πάλι ο ίδιος κορυφαίος στωικός λέει ότι "...το σχολείο του φιλοσόφου είναι σαν το ιατρείο (χειρουργείο), από το οποίο βγαίνουν οι φοιτώντες ευχαριστημένοι, αλλά πονεμένοι... Και αυτό συμβαίνει αφού δεν μπαίνουν σε αυτό υγιείς...".

Οι αφιλοσόφητοι, κατά τους στωικούς, ζουν τυχαία, οδηγούμενοι από το μοιραίο, χωρίς κατεύθυνση, χωρίς σκοπό και η ζωή τους φεύγει μάταια. Είναι σαν να μην έζησαν καν... Επομένως, παραδέχονται οι στωικοί μαζί με όλους τους Έλληνες φιλοσόφους, μόνον οι ασχολούμενοι με τη Φιλοσοφία βρίσκουν τον ορθό δρόμο της ζωής. Το δρόμο που οδηγεί προς την ευτυχία, την ευδαιμονία και την ελευθερία. Μόνον ένας φιλόσοφος μπορεί να είναι πραγματικά ελεύθερος, ακόμα και αν είναι δούλος...

Σοφία είναι για τους στωικούς η υποταγή (η συνειδητή και επομένως ελεύθερη) του ανθρώπου στο Θεό και η παραδοχή της ειμαρμένης (νομοτέλεια, φύση, πρόνοια).

Η αντίληψη του στωικού για τη ζωή δεν είναι, όπως πιστεύουν πολλοί, παθητική. Ο στωικός φιλόσοφος δηλαδή δεν κηρύσσει την αποχή από τις διάφορες δραστηριότητες. Γι' αυτό και η Στωική Φιλοσοφία ρίζωσε στη Ρώμη, όπου, τουλάχιστον μέχρι το

τέλος της δημοκρατίας, οι εκπρόσωποι της ανώτερης τάξης έβλεπαν ως κύριο τρόπο καταξίωσης της ύπαρξής τους τη δραστηριοποίησή τους στην πολιτική και στρατιωτική "αρένα".

Άλλες ρήσεις και οδηγίες των στωικών (του Επίκτητου κατά κύριο λόγο), ειδικά για το θέμα της Ηθικής που μας ενδιαφέρει άμεσα εδώ:

Από εμένα εξαρτάται να μην υπάρχει στην ψυχή μου καμία πονηρία, επιζήμια επιθυμία και ταραχή, αλλά να βλέπω τα πράγματα όπως πραγματικά είναι και να τα αντιμετωπίζω σύμφωνα με την πραγματική αξία τους και τη σχέση που έχουν για μένα. Να ξέρεις ότι αυτή η δυνατότητά σου προέρχεται από τη φύση σου.

Το παραπάνω οδηγεί στην περιώνυμη ρήση του Επίκτητου (και κατ' επέκταση των στωικών), η οποία αποτελεί και μία από τις βασικές αρχές της Φιλοσοφικής Ψυχολογίας και Ψυχοθεραπείας: "Δεν είναι τα πράγματα που με κάνουν να πονώ αλλά η άποψη που έχω εγώ για τα πράγματα..."

Τα πάντα στη φύση είναι ενιαία και το ένα υπηρετεί το άλλο. Έτσι και τα λογικά όντα έγιναν το ένα για το άλλο. Το να ανέχεσαι επομένως τις κακίες των άλλων αποτελεί μέρος της Δικαιοσύνης.

Και κάπου αλλού ο Επίκτητος λέει το παραπάνω με διαφορετικά λόγια (το οποίο

αποτελεί άλλη μια βασική αρχή της Φιλοσοφικής Ψυχολογίας και Ψυχοθεραπείας): "Όλοι οι άνθρωποι αποτελούν μια οικογένεια αφού προέρχονται από τον ίδιο Πατέρα, τον έναν Θεό..."

Ο απαίδευτος άνθρωπος ό-ταν πέσει σε δυστυχία κατηγορεί τους άλλους. Ο μορφωμένος όμως δεν κατηγορεί ούτε τους άλλους ούτε τον εαυτό του.

Να μη ζητάς να γίνονται τα πράγματα που δεν είναι στην εξουσία σου και δεν εξαρτώνται από εσένα όπως τα θέ-

(δρῶμενο) όπως το θέλει ο συγγραφέας του έργου. Αν το θέλει σύντομο, θα είναι σύντομο. Αν το θέλει μακροσκελές, θα είναι μακροσκελές. Αν θέλει να παίξεις ρόλο φτωχού, πρόσεξε να τον παίξεις όσο μπορείς καλύτερα. Το ίδιο αν πρόκειται για ρόλο χωλού ή για ρόλο άρχοντα ή για ρόλο απλού (κοινού) ανθρώπου. Από εσένα εξαρτάται αν θα τον παίξεις καλά ή όχι. Η εκλογή όμως του ρόλου ανήκει σε άλλον... Επίσης έλεγαν (μέσω του Επίκτητου) ότι ...ο θάνατος δεν είναι κάτι κακό αφού είναι

που κατ' ανάγκη συμβαίνουν» έλεγε ο Σενέκας. Να έχει συνείδηση δηλαδή του τι είναι αυτή η Θεία Ανάγκη που κινεί τον κόσμο και ποιος ο ρόλος του μέσα σ' αυτή. Από κει πηγάζει και η έννοια του καθήκοντος. Για τους Στωικούς το καθήκον ήταν ζήτημα της ενάρετης δράσης. Οι Στωικοί δέχονταν την ύπαρξη της χαράς της ψυχής που προκύπτει από την άσκηση του καθήκοντος, επειδή αυτό τους οδηγεί στην ευτυχία. Το καθήκον ήταν για κείνους το γνήσιο ηθικό χρέος ή ένα κατόρθωμα. Ο Στω-

ικός φιλόσοφος ήταν διατεθειμένος να παραμερίσει τα πάντα, για να πραγματοποιήσει το χρέος του.

Ο άνθρωπος που αρχίζει να συντονίζεται με την εντολή του Λόγου, φτάνει στην ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ και στην ΑΥΤΟΚΥΡΙΑΡΧΙΑ. Οι Στωικοί θεωρούν σαν πρώτη, την αρχή της αυτοσυντήρησης, επειδή το

έμπυχο ον ξεχωρίζει μ' αυτήν ό,τι είναι σύμφωνο με τη φύση του. Έτσι τα αντικείμενα των παθών παραμένουν αδιάφορα σ' εκείνον ο οποίος συνεργάζεται με τη θέλησή του στη διάσωση του Παγκόσμιου Ρυθμού.

ΜΠ

λεις εσύ, αλλά να τα δέχεσαι όπως έρχονται και τότε θα είσαι ευτυχισμένος.

Χαρακτήρας και συμπεριφορά του φιλοσόφου: Κάθε ωφέλεια ή βλάβη ξέρει ότι προέρχεται από τον εαυτό του και μόνο.

Να θυμάσαι πάντα ότι είσαι ένας ηθοποιός σ' ένα δράμα

μία φυσική κατάσταση ("ουδέν κακόν κατά φύσιν"). Επομένως, δεν πρέπει να τον φοβόμαστε. Άλλωστε, αν ήταν κάτι κακό, δεν θα τον δέχονταν και ο Σωκράτης τελικά έτσι όπως τον δέχτηκε, ψυχραιμα και χωρίς φόβο. «Ελεύθερος είναι αυτός που ελεύθερα υπακούει σε αυτά

Τάτβας

Μια από τις σημαντικότερες έννοιες στη μελέτη του εσωτερισμού, για να μπορέσει να καταλάβει σε βάθος την εσωτρική λειτουργία της φύσης, είναι αυτή των Τάτβας.

Τα Τάτβα είναι ένας δρόμος άμεσης βίωσης των 5 αληθινών στοιχείων, Ο μαθητής που ακολουθεί τούτη την παράδοση αποκτά την εμπειρία της άμεσης γνώσης της «θεωρητικής δομής» των στοιχειακών κόσμων.

Μια Σύντομη Ιστορία των Τάτβα

Η φιλοσοφία Σανκ(χ)ύα ως σύστημα διαιρεί τον κόσμο σε πέντε βασικά Τατβικά σχήματα, τα όποια συνδυαζόμενα γίνονται

συνολικά 25 Τάτβα. Η λέξη Τάτβα αποτελείται από δύο λέξεις, το «Τατ» (που σημαίνει «αυτό») και το «Τβαμ» (που σημαίνει «εσύ»). Τάτβα βασικά σημαίνει «πραγματική ύπαρξη» και γενικά μεταφράζεται ως «ποιότητα». Επιπλέον, το «Τατ» αντιπροσωπεύει την κεφαλή του Θεού και το «Τβαμ» το άτομο, δίνοντας έτσι στη λέξη το νόημα (που ταιριάζει ιδιαίτερα με την Ερμητική φιλοσοφία) «Εκείνο (δηλαδή το σύμπαν) είσαι εσύ».

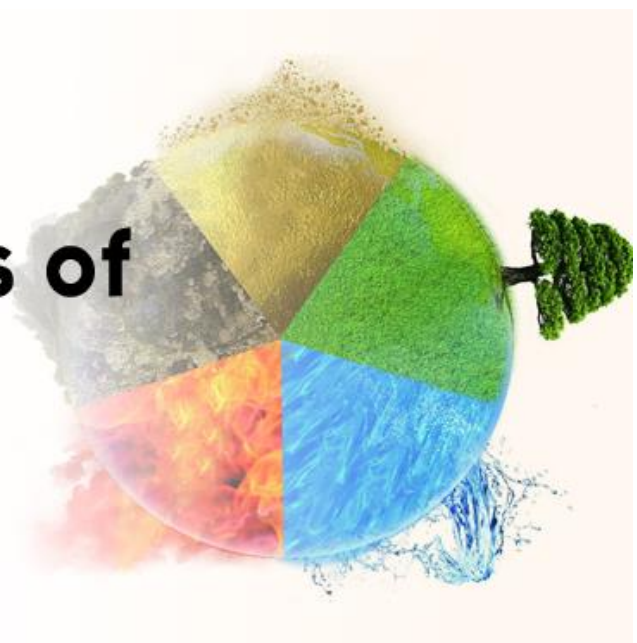
Τούτο είναι όμοιο με το ερμητικό αξίωμα «Όπως πάνω, έτσι και κάτω», και συσχετίζεται άμεσα με τις έννοιες του μακρόκοσμου («Τατ», Κεφαλή του Θεού) και του μικρόκοσμου («Τβαμ», άτομο).

Η Σχολή Χάθα Γιόγκα της Τατβικής φιλοσοφίας συνδέει την ενέργεια που βρίσκεται

στην αναπνοή (Πράνα) με τον κύκλο των πέντε Τάτβα. Το όγδοο κεφάλαιο του «Σιβαγκάμα» είναι «η επιστήμη της αναπνοής και η φιλοσοφία των Τάτβα». Γράφεται σε αυτό το έργο πως «Ο κόσμος προήλθε από τα Τάτβα. Κινείται μέσω των Τάτβα. Εξαφανίζεται στα Τάτβα. Με τα Τάτβα γίνεται γνωστή η φύση του κόσμου». Τα Τάτβα είναι οι πέντε τροποποιήσεις της μεγάλης αναπνοής, Πράνα, που περιγράφεται ως αρχή ζωής του κόσμου (μικρόκοσμος) και του ατόμου (μικρόκοσμος). Το Πράνα με τη σειρά του συντίθεται από τον Ωκεανό των πέντε Τάτβα.

Τα βουδιστικά κείμενα της ινδικής Τάντρα περιγράφουν 7 ενεργειακά κέντρα (τσάκρα) σχετικά με τα πέντε Τάτβα. Τούτος ο καθορισμός θεμελιώνεται στο θιβετανικό βουδιστικό πεντα-

Five Elements of Nature

πλό σύστημα των τσάκρα, που είναι τμήμα του πενταπλού εσωτερικού συμβολισμού τους της ταξινόμησης του Σύμπαντος. Τα Τάτβα αντιστοιχούν στα πέντε κατώτερα τσάκρα στην ιδιική διάταξη των ενεργειακών κέντρων, και στα πέντε ψυχικά κέντρα της θιβετανικής διάταξης των τσάκρα.

Οι θεοσοφιστές συνδύασαν αυτές τις διδασκαλίες με εκείνες της εσωτερικής θιβετανικής βουδιστικής παράδοσης. Συν τοις άλλοις υπέθεσαν δύο περισσότερα Τάτβα, για να κάνουν συνολικά επτά, κάτι που τους επέτρεψε σε να δημιουργήσουν μια συμβολική αντιστοιχία των Τάτβα με το δικό τους επταπλό σύστημα συμβολισμού, ειδικότερα των επτά τσάκρα. Τα Τάτβα που πρόσθεσαν ήταν το Άντι, στο σχήμα του αυγού, και το Ανουπαντάκα, μια ημισέληνο που περιείχε έναν ακτινοβόλο λευκό ήλιο.

Η Τατβική Φιλοσοφία στη Δυτική Παράδοση

Τα Τάτβα είναι η αστρική μορφή των στοιχείων, επάνω στη οποία είναι βασισμένα τα φυσικά στοιχεία. Το πώς εκδηλώνονται τα Τατβικά στοιχεία είναι μια σύνθετη διαδικασία, που θα περιγραφεί συνοπτικά παρακάτω.

Από τον Ήλιο, κυλά διαρκώς το ρεύμα του «ηλιακού άνεμου». Είναι μερικώς ηλεκτρομαγνητικό νιτρώδες αέριο, όποια είναι πολύ λεπτό και μη φυσικό ως προς την ουσία του. Είναι το Πράνα (ζωικός αιθέρας) των ανατολικών μυστηρίων. Το γήινο μαγνητικό πεδίο συλλαμβάνει αυτό τον άυλο αιθέρα καθώς περνά από τον πλανήτη μας. Αυτή η ανεκδήλωτη ουσία κυκλοφορεί γύρω από τον πλανήτη σε μία σειρά πενταπλών κυμάτων, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει πέντε υποκύματα, αν μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε έτσι. Έτσι, γίνεται όλο και περισσότερο φυσική,

καθώς περνά μέσω της ατμόσφαιράς μας. Ένα άλας διαμορφώνεται καθώς περνά μέσω περνά μέσω των υδρατμών. Αυτή είναι «μια μορφή λεπτότερης παρθένου γης», η Prima Materia των αλχημιστών.

Οι ροές των Τάτβα ξεκινούν

κατά την ανατολή και ρέουν από το πνεύμα στον αέρα, στη φωτιά, στο νερό και καταλήγουν στη γη. Κάθε υπο-τάτβα χρειάζεται τέσσερα λεπτά και 48 δευτερόλεπτα για να διέλθει από ένα δεδομένο σημείο, κάτι που σημαίνει ότι χρειάζονται 24 λεπτά για κάθε κύριο Τάτβα. Κατά συνέπεια χρειάζονται συνολικά δύο ώρες για τη διέλευση μιας αρχική ροής και των πέντε Τάτβα. Το γήινο ηλεκτρομαγνητικό πεδίο και οι γραμμές λεί αναζωογονούνται από αυτά τα ρεύματα.

Και τα πέντε Τάτβα θεωρούνται «αιθέρες». Τα άτομα του αιθέρα οδηγούν τα άτομα της ατμόσφαιρας στην απαραίτητη δονητική κατάσταση που την κάνει αντιληπτή από τις ανθρώπινες αισθήσεις. Κάθε ένας από τους Τατβικούς αιθέρες συσχετίζεται με μια από τις πέντε αισθήσεις. Ο Ρ'παμα Πρασάντ δίνει το παράδειγμα ότι το φως είναι η εκδήλωση του Τάτβα Τέγιας (ο φωτεινός αιθέρας) στην ατμόσφαιρα, δηλαδή η ύλη δονείται με τέτοιο τρόπο που μπορούμε να την αντιληφθούμε.

Όσον αφορά στις λεπτότερες δυνάμεις της φύσης τα Τάτβα ορίζονται ως εξής: ένας τρόπος κίνησης, η κεντρική ώθηση που κρατά την ύλη σε μια ορισμένη δονητική κατάσταση, μια διακριτή μορφή δόνησης. Επίσης, «κάθε μορφή και κάθε κίνηση είναι μια εκδήλωση αυτών των Τάτβα, μεμονωμένα ή από κοινού».

Η πρώτη δήλωση αναφέρεται ευθέως στη φύση των αλχημικών διαδικασιών, δηλαδή, στην προσπάθεια εξύψωσης της δονητικής κατάστασης της ύλης και την εξύψωσή της επίσης σε κατάσταση πλήρους αρμονίας, την αποκαλούμενη Πεμππουσία. Η σύγχρονη φυσική συμφωνεί απόλυτα με αυτή την αρχαία γνώση στο ότι όλη η ύλη είναι ενέργεια σε διάφορες δονητικές καταστάσεις.

Η δεύτερη δήλωση, ότι όλη η ύλη και η κίνηση είναι μια εκδήλωση των Τάτβα είναι ένας άμεσος παράλληλος με το δυτικό δόγμα των στοιχείων, το όποιο επίσης επιβεβαιώνει ότι όλη η ύλη αποτελείται από ποικίλα ποσοστά λεπτών στοιχείων. Ο άλλος άμεσος παράλληλος μεταξύ των ανατολικών και δυτικών συστημάτων είναι ότι η Τατβική φιλοσοφία βεβαιώνει πως η Άκασα είναι «το σημαντικότερο» Τάτβα. Η Άκασα είναι αυτό που η δυτική παράδοση αποκαλεί πνεύμα, ή πεμππουσία, και όπως τα τέσσερα στοιχεία προέρχονται από το πνεύμα, «από την Άκασα έρχεται κάθε μορφή, και στην Άκασα ζει κάθε μορφή».

Κάθε ένα από τα Τάτβα έχει ένα αντίστοιχα σύμβολο και χρώμα, που μπορεί να θεωρηθεί ατομική μορφή του στοιχείου, όταν το δει κανείς διορατικά. Αυτά τα σύμβολα διαφέρουν από τα σύμβολα της δυτικής παράδοσης και τις χρωματικές αποδόσεις, και επίσης ποικίλουν ελαφρώς μεταξύ των διάφορων τατβικών φιλοσοφιών.

Άκασα

Το Τάτβα Άκασα συνδέεται με το πνεύμα της δυτικής παράδοσης και είναι ο ηχηρός αιθέρας (ήχος). Αντιπροσωπεύεται από μερικούς ως μαύρη ή λουλακί κύστη, στο σχήμα του αμύγδαλου. Αντιπροσωπεύει τη μήτρα της συμπαντικής μητέρας. Σε άλλες εκδοχές, όπως είναι η παράδοση της Χρυσουαυγής, η Άκασα συμβολίζεται με ένα ωοειδές. Η Άκασα είναι οποιοδήποτε χρώμα ή η έλλειψη χρώματος. Το μαύρο μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως απορρόφηση όλων των άλλων χρωμάτων, και το «λαμπρό» (συμπληρωματικό) χρώμα του είναι φωτεινό.

Η αναφορά που κάναμε πιο πάνω -ότι η Άκασα είναι το σημαντικότερο Τάτβα, αφορά στο γεγονός ότι όλες οι μορφές προέρχονται και ζουν μέσα σε αυτό- είναι ιδιαίτερης σημασία;. Το Τάτβα Άκασα, όταν χρησιμοποιείται ως «πύλη» μαντείας, θεωρητικά επιτρέπει την ανίχνευση πληροφοριών σε αυτό που οι Θεοσοφιστές αποκαλούν Ακασικά αρχεία. Λέμε θεωρητικά, γιατί η προσέγγιση τέτοιων επιπέδων ύπαρξης προϋποθέ-

τει μια υψηλή πνευματική ανάπτυξη, δύσκολη να επιτευχθεί στα όρια μιας ενσάρκωσης. Το ακασικό αρχείο περιέχει, όπως αναφέρεται, όλες τις μορφές. Θα μπορούσε να συγκριθεί με το «συλλογικό ασυνείδητο» της γιουνγκιανής ψυχολογίας. Περιέχει όλες τις μνήμες της ανθρώπινης εμπειρίας, αλλά πέρα από αυτό περιέχει όλη τη μελλοντική «ιστορία» σε σπερματική μορφή.

Βάγιου

Το Βάγιου είναι ο απτός αιθέρας (αφή). Συνδέεται με το στοιχείο του αέρα στη δυτική παράδοση. Απεικονίζεται με έναν μπλε κύκλο.

Τέγιας

Το Τέγιας είναι ο φωτεινός αιθέρας (όραση/φως/χρώμα). Συνδέεται με το στοιχείο της φωτιάς στη δυτική παράδοση. Αντιπροσωπεύεται από ένα κόκκινο ισόπλευρο τρίγωνο. Η φωτιά του Τέγιας αποδίδεται ως Άγκνι, και είναι η βεντική θυσιαστική φωτιά και το εσωτερικό πυρ της Κουνταλίσι Γιόγκα..

Άπας

Το Άπας γευστικός αιθέρας (γεύση). Συνδέεται με το στοιχείο του ύδατος στη δυτική παράδοση. Απεικονίζεται στη θιβετανική εκδοχή ως πορφυρό ημικόκλιο. Η Χρυσουαυγή απεικονίζει το Άπας σαν λευκή ή ασημένια ημισέληνο, με τις δύο αιχμές στραμμένες προς τα επάνω.

Πρίθιβι

Το Πρίθιβι είναι ο ευώδης αιθέρας (μυρωδιά). Συνδέεται με το στοιχείο της γης στη δυτική παράδοση και απεικονίζεται με ένα κίτρινο τετράγωνο. Κάθε κύκλος Τάτβα, λοιπόν, διαρκεί περίπου δύο ώρες σε ένα δεδομένο σημείο. Η πλήρης ροή ενός Τάτβα χρειάζεται χρόνο διέλευσης 24 λεπτών. Κάθε πλήρες Τάτβα διαιρείται σε πέντε υπο-τάτβα που χρειάζονται περίπου 4 λεπτά και 48 δευτερόλεπτα για να διέλθουν ένα δεδομένο σημείο. Δεδομένης της γνώσης της χρωματικής τους απόδοσης σπάνια μπορεί να κάνει λάθος εκείνος που ασχολείται με την αναγνώριση της επίδρασής του στο φυσικό περιβάλλον.

Οι «αστρικές» μορφές των Τάτβα και τα ισοδύναμά τους με δυτικούς όρους:

Θεωρείται μία από τις ευκολότερες, γρήγορες και αποτελεσματικότερες μεθόδους άσκησης

Πάντα, όμως, σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει να λαμβάνει κανείς σοβαρά υπ' όψιν του ότι η αποτελεσματικότητα σε αυτές τις μεθόδους εξαρτάται απόλυτα από το πόσο επιρρεπής είναι η ανθρώπινη συνείδηση στη γοητεία της πλάνης. Το αστρικό πεδίο – και τούτο πρέπει να το θυμόμαστε πάντα- δεν είναι ο ύψιστος σκοπός στην πορεία της ανθρώπινης συνείδησης προς την Εξέλιξη.

<u>Τάτβα</u>	Σύμβολο		Στοιχείο
<u>Άκασα</u>	μαύρο αυγό		Πνεύμα
<u>Τένιας</u>	κόκκινο ισόπλευρο τρίγωνο		Φωτιά
<u>Βάγιου</u>	μπλε κύκλος		Αέρας
Άπας	πορφυρό ημικύκλιο ασημένια ημισέληνος		Νερό
<u>Πρίθιβι</u>	κίτρινο τετράγωνο		Γη

Η χρήση τους μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της ικανότητας της αστρικής διόρασης.

σης και ενίσχυσης του διορατικού μηχανισμού.

ΜΠ

Χριστιανισμός &

Αρχαία Ελληνική Θρησκεία

-σύγκριση-

Η πορεία της πρόσληψης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού από τον Χριστιανισμό άρχισε με τον Απόστολο Παύλο, ο οποίος, αν και Ιουδαίος με ελληνιστική μόρφωση, με την ομιλία του προς τους Αθηναίους στον Άρειο Πάγο δημιουργεί άνοιγμα προς τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό.

Ο Απόστολος Παύλος ήταν αυτός που υπερασπίστηκε με πάθος την μη τήρηση των νομικών διατάξεων από τους νεοφώτιστους εθνικούς και αυτός που έδωσε το Χριστιανισμό στην Ελλάδα, κηρύττοντας στην Αθήνα και σε άλλες ελληνικές πόλεις (Βέροια, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Κόρινθος, Έφεσο κ.α.), όπου ίδρυσε Εκκλησίες.

Ποιες ήταν όμως οι διαφορές ανάμεσα στο Χριστιανισμό του Απόστολου Παύλου και της Αρχαίας Ελληνικής θρησκείας;

Χριστιανισμός

- Ένας θεός, γένους αρσενικού.
- Ο Θεός είναι δημιουργός του κόσμου.
- Ο Θεός είναι αγνός, είναι αγάπη και νοιάζεται για το καλό του κόσμου.
- Ζητά από τους ανθρώπους όχι μόνο να του προσφέρουν τη λατρεία τους, αλλά επίσης να τον αγαπούν και να έχουν πίστη σε αυτόν. Η πίστη εκφράζεται μέσα από την προσκόλληση σε έναν αυστηρό ηθικό κώδικα προσωπικής συμπεριφοράς, σε ένα δόγμα. Το δόγμα αυτό βασίζεται στον Λόγο του Θεού, όπως φανερώνεται από τη Βίβλο.
- Ο κληρικός, πάντα αρσενικού γένους, εξασκεί το λειτούργημά του ως επαγγελματίας και εργάζεται εφ'όρου ζωής.
- Η λατρεία διεξάγεται με τη μορφή λειτουργίας από ένα ιερατείο. Το ιερατείο είναι ένα επίσημο θρησκευτικό σώμα με πλήρεις εξουσίες.
- Ο κληρικός μεσολαβεί ανάμεσα στον Θεό και τους ανθρώπους και ερμηνεύει τη Βίβλο προς όφελός τους μέσα από τη λειτουργία, το κήρυγμα, την εξομολόγηση, διάφορες συμβουλές κ.τλ.
- Η αντίληψη της χριστιανικής θρησκείας για τη μεταθανάτια ζωή χωρίζεται σε Κόλαση και Παράδεισο, δηλαδή σε καταδίκη σε αιώνια τιμωρία ή σε αιώνια απόλαυση και ευημερία, ανάλογα με την τελική Κρίση. Δημιουργούνται, επομένως, στους πιστούς συναισθήματα

αμαρτίας και αγωνίας, τύψεις συνείδησης και άγχος για τη μεταθανάτια ζωή.

- Στις μέρες μας, η θρησκεία δεν διαποτίζει κάθε στιγμή της καθημερινής ζωής όλων των ανθρώπων. Για πολλούς ανθρώπους σήμερα, η θρησκεία είναι σημαντική μόνο για τις μεγάλες στιγμές της ζωής (γέννηση, βάπτισμα, γάμος, κηδεία) και για τις μεγάλες γιορτές του έτους.

Αρχαία ελληνική θρησκεία

- Ένα "πάνθεον": πολλοί θεοί, που αποτελούν μία οικογένεια.
- Οι θεοί δεν δημιούργησαν τον κόσμο, απλά είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι του σύμπαντος.
- Οι θεοί έχουν ανθρώπινη συμπεριφορά. Έχει ο καθένας τα ενδιαφέροντά του και μάχονται μεταξύ τους και με τους ανθρώπους για να τα κάνουν να υπερισχύσουν. Γενικά, αδιαφορούν για την ανθρωπότητα και μάλιστα μερικές φορές είναι εχθρικοί και εκδικητικοί απέναντι στους ανθρώπους. Μπορούν να είναι και αυστηροί με τους ανθρώπους και να θυμώσουν μαζί τους, αν οι πράξεις

των ανθρώπων δεν είναι δίκαιες.

- Οι αρχαίοι θεοί των Ελλήνων δεν επιβάλλουν κώδικες πίστης ή ηθικής, και κανέναν κανόνα ζωής.
- Δεν υπάρχει κανένα δόγμα, δεν υπάρχει Λόγος του Θεού --γι'αυτό και η αρχαία ελληνική θρησκεία δεν είχε να παρουσιάσει επιφανείς θρησκευτικούς ηγέτες. (Εξαίρεση αποτελούσαν οι "εναλλακτικές λατρείες" των Πυ-

θαγορείων και των Ορφικών, καθώς και τα Ελευσίνια Μυστήρια). Η μόνη απαίτηση που έχουν οι θεοί από τους ανθρώπους είναι να αναγνωρίζουν την ύπαρξη και τη δύναμή τους, να τους σέβονται και να τους λατρεύουν με τις απαιτούμενες τελετουργίες. Αν οι άνθρωποι έδειχναν έμπρακτα ότι αναγνωρίζουν και σέβονται τους θεούς, τότε οι θεοί τους το ανταπέδιδαν και τους βοηθούσαν. Έτσι, η σχέση ανθρώπων-θεών ήταν μια σχέση ανταπόδοσης των ίσων, όπως ακριβώς οι σχέσεις μεταξύ ανθρώπων.

- Άρα, οι αρχαίοι Έλληνες δεν λάτρευαν τους θεούς τους με το σκεπτικό ότι οι θεοί ήταν υπέροχα και καλοκάγαθα όντα. Τους λά-

τρευαν, διότι ήταν παντοδύναμοι και, επομένως, το να μη τους λατρεύει κανείς μπορούσε να αποβεί εξαιρετικά επικίνδυνο.

- Πώς λάτρευαν τους θεούς τους; Εφόσον οι θεοί ήταν γενικά αδιάφοροι προς τους ανθρώπους, οι άνθρωποι προσπαθούσαν να τραβήξουν την προσοχή των θεών και να επικοινωνήσουν μαζί τους με προσευχές, προσφορές (χοές και σπονδές) και, πάνω απ'όλα, με θυσίες ζώων. Έτσι, η αρχαία ελληνική θρησκεία βασιζόταν εξ ολοκλήρου σε τελετουργικές πράξεις.

- Οι κληρικοί ήταν όχι μόνον αρσενικού αλλά και θηλυκού γένους, ανάλογα με το αν υπηρετούσαν αρσενικές ή θηλυκές θεότητες.

- Οι ιερείς και οι ιέρειες δεν αποτελούσαν ένα επίσημο θρησκευτικό σώμα, ένα ιερατείο, αλλά εκλέγονταν ως επί το πλείστον με κλήρο για ένα χρόνο. (Μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρχαν ιέρειες που υπηρετούσαν εφ' όρου ζωής). Επομένως, δεν υπήρχε τίποτε που να μοιάζει με την ιεραρχία της χριστιανικής εκκλησίας και τη συγκέντρωση της θρησκευτικής εξουσίας σε μια κεντρική αρχή (αρχιεπίσκοπο).

- Ο ρόλος των ιερέων και ιερειών της αρχαίας ελληνικής θρησκείας ήταν απλά να επιβλέπουν, ώστε οι διάφορες θρησκευτικές τελετές που προορίζονταν για τους θεούς να εκτελούνται σωστά. Η λατρεία διεξαγόταν έξω από τον ναό, στα ανατολικά του, μπροστά σε ένα βωμό, όπου γινόταν η προσφορά στη θεότητα - είτε αυτή ήταν 100 βόδια ("εκατόμβη") είτε ήταν μερικές σταγόνες κρασί ή ένα γλυκό). Καμία λειτουργία δεν διεξάγονταν στο εσωτερικό του ναού, που απλώς στέγαζε το άγαλμα της θεότητας και τις προσφορές. Οι ιερείς και οι ιέρειες δεν μεσολαβούσαν μεταξύ ανθρώπων και θεών για να ερμηνεύσουν τις επιθυμίες των θεών ή να εκμαιεύσουν τις συμβουλές τους. Όταν οι άνθρωποι επιθυμούσαν να ερμηνεύσουν τους οiwονούς των θεών και να πάρουν τη συμβουλή τους, απευθύνονταν σε ένα μάντη ή σε ένα μαντείο.

- Αισθήματα όπως αυτά της "εγκαρτέρησης" ή του "άγχους" για τη μεταθανάτια ζωή και του φόβου για την αιώνια καταδίκη και τιμωρία, Παράδεισος και Κόλαση, απουσιάζουν γενικά από την αρχαία ελληνική θρησκεία (με εξαί-

ρηση πάντα τις θρησκείες των Ορφικών, των Πυθαγορείων και τις διάφορες μυστηριακές θρησκείες). Την ολύμπια θρησκεία την απασχολούσε έμμονα το σήμερα και θεωρούσε τη μεταθανάτια ζωή ως κάτι το εξαιρετικά θλιβερό και αποτρόπαιο.

- Η θρησκεία αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής των αρχαίων Ελλήνων, τόσο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής. Σχεδόν σε όλες τις δραστηριότητές τους υπήρχε μια θρησκευτική και μια κοσμική πλευρά: οι συνελεύσεις της εκκλησίας του Δήμου ή της Βουλής ξεκινούσαν με θυσία· υπήρχαν ιερά, βωμοί και αγάλματα θεών παντού στο άστυ και στη χώρα· στο πλαίσιο της κατοικίας, ακόμη και στο συμπόσιο, εκτελούνταν προσφορές στους θεούς και προσευχές· οι ομιλίες και οι επιστολές άρχιζαν με προσευχές. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν εξαιρετικά θρησκόληπτοι και υπήρχε μια τεράστια ποικιλία εορτών στην επίσημη θρησκεία της κάθε πόλης-κράτους (π.χ. στην Αθήνα υπήρχαν τουλάχιστον 10.000 θρησκευτικές λατρείες και η θεά Αθηνά λατρευόταν με πενήντα διαφορετικά επίθετα).

Μη-Με-Λησμόνει το μικρό γαλάζιο λουλουδάκι

αρθρογραφεί η Ροδάνθη Παπαγιαννάκη

Είναι γνωστό ότι ο Τεκτονισμός, για να προωθήσει τα σπουδαία διδάγματατά του, χρησιμοποιεί σύμβολα και αλληγορίες, κάθε δε Τέκτων είναι εξοικειωμένος με τη χρήση των διαφόρων αυτών στοιχείων.

Ένα σύμβολο ιδιαίτε- ρως αναγνωρίσιμο, πέραν του γνώμονος και του διαβήτη, είναι και το μικρό γαλάζιο λουλουδάκι, το Μη-Με-Λησμόνει, που φορούν στο πέτο οι Ελευθερο-τέκτονες και συνδέεται βαθιά με τα μέλη της Αδελφότητας και τα ιδεώδη τους.

Το Μη-Με-Λησμόνει με τα μοναδικά του χαρα-κτηριστικά πέταλα, εί-ναι φυτό με ιδιαίτερη ιστορία, και ποικίλους θρύλους και μύθους στους διάφορους πολιτι-σμούς και παραδόσεις, συν-δέεται δε με πολλές ερμηνεί-ες όπως τη φιλία, την πίστη και την αφοσίωση.

Είναι ορεινό πολυετές φυτό με μπλε, άοσμα άνθη, βλα-στούς έρποντες και τριχω-τούς, και φύλλα λογχοειδή.

Είναι μια ανθεκτική πόα ύ-ψους φυτών 10-40 εκατο-στών. Στην περιοχή της Κα-στοριάς εκφύεται δίπλα σε ρυάκια και ποτάμια από τον Μάρτιο έως και τον Σεπτέμ-βριο.

Στη «γλώσσα» των λουλου-διών, συμβολίζει την αληθινή και αθάνατη αγάπη.

Λέγεται επίσης πως συμβο-λίζει την μνήμη ενός αγαπη-μένου μετά από χωρισμό ή απώλεια (θάνατο), μια συ-

Η επιστημονική του ονομα-σία είναι Μυοσωτίς η Αλπική. Η ονομασία του γένους «Μυοσωτίς» προέρχεται από τον αρχαιοελληνικό τύ-πο «μυός» (του ποντικού) + «ώτα» (τα αυτιά). Σημαίνει, λοιπόν, «ποντικοαυτάκι», λόγω της ομοιότητας των πε-τάλων του με αυτιά ποντικού.

ναισθηματική σύνδεση που διαρκεί στο χρόνο, πίστη και αφοσίωση σε μια σχέση α-κόμη και μετά από χωρισμό ή άλλες προκλήσεις, υπεν-θύμιση αγαπημένων, νο-σταλγικές μνήμες, αλλά και την διαρκώς αυξανόμενη αγάπη μεταξύ δύο ανθρώ-πων.

Αυτή η δυσχερής οικονομική κατάσταση της εποχής, που επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο με την Μεγάλη Ύφεση του 1929, συνέβαλε εν συνεχεία και στην άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία. Πολλοί άνθρωποι εξαρτιόνταν από την φιλανθρωπία, της οποίας μεγάλο μέρος ήταν Τεκτονική. Η διανομή λοιπόν του Μη-Με-Λησμόνει κατά την διάρκεια της Μεγάλης Συνέλευσης υπενθύμισε στους Γερμανούς Αδελφούς την φιλανθρωπική δράση της Μεγάλης Στοάς και την υποχρέωσή τους για αγαθοεργία.

Από τις αρχές του 1934, ήταν πλέον εμφανές ότι ο Ελευθεροτεκτονισμός ήταν σε κίνδυνο. Την ίδια αυτή χρονιά, η Μεγάλη Στοά του Ηλίου (μία από τις προπολεμικές Γερμανικές Μεγάλες Στοές, εγκατεστημένη στο Μπάϊρόϊτ της Βαυαρίας) αντιλαμβανόμενη το μεγάλο κακό που προμηνούνταν, καθιέρωσε το λουλουδάκι Μη-Με-Λησμόνει ως υποκατάστατο του παραδοσιακού γνώμονα και διαβήτη.

Ήταν φανερό πως το λουλούδι αυτό θα εξασφάλιζε στην αδελφότητα την αναγνώριση της ταυτότητας, παράλληλα δε, θα ελαχιστοποιούσε τις πιθανότητες αναγνώρισης των αδελφών από τους Ναζί. Έτσι, ο Τεκτονισμός κατέστη μυστικός και καλυμμένος, και αυτό το γαλάζιο λουλουδάκι ανέλαβε τον ρόλο του ως σύμβολο του Τεκτονισμού που επιβιώνει μέσα στο βασίλειο του σκότους κατά τα δύσκολα εκείνα χρόνια.

Κατά την διάρκεια της μετέπειτα Ναζιστικής δεκαετίας, το μικρό μπλε Μη-Με-

Στη λογοτεχνία υπάρχουν πολλές αναφορές στο είδος καθώς προσδίδει λυρισμό και εκφράζει την ανάμνηση κάποιου αγαπημένου που είναι πλέον μακριά.

Τι όμως συμβολίζει για τον Τεκτονισμό το μικρό αυτό γαλάζιο λουλουδάκι με τα πέντε πέταλα, και πόση αλήθεια κρύβεται στις πληροφορίες της εποχής;

Ιστορικά στοιχεία μας ενημερώνουν ότι, μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων, το

Μη-Με-Λησμόνει χρησιμοποιήθηκε, ως έμβλημα, από πολλές φιλανθρωπικές οργανώσεις στη Γερμανία, με ένα ξεκάθαρο μήνυμα: «Μη λησμονείτε τους φτωχούς και τους απόρους».

Την ίδια αυτή ιστορική περίοδο, εποχή πολύ δύσκολη, από οικονομική άποψη, και κατά την ετήσια συνέλευση της Μεγάλης Στοάς της Γερμανίας, στη Βρέμη το 1926, όλοι οι παρευρεθέντες έλαβαν ένα Μη-Με-Λησμόνει.

Λησμόνει, καρφισωμένο στο πέτο ενός Αδελφού, χρησίμευε ως μέθοδος δημόσιας αναγνωρίσεως των Τεκτόνων μεταξύ τους, τόσο σε πόλεις αλλά και σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως σε όλη την Ευρώπη, παρότι ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνο να χρησιμοποιούνται μη ναζιστικές καρφίτσες. Ήταν ο σιωπηλός όρκος πίστης, που ξεχώριζε τους αμέτρητους αφοσιωμένους Αδελφούς που αρνούσαν να επιτρέψουν να σβήσει τελείως το Συμβολικό Φως του Ελευθεροτεκτονισμού.

Υπολογίζεται πως εκτελέστηκαν, από το ναζιστικό καθεστώς, την περίοδο αυτή περί τους 80.000 Γερμανοί Τέκτονες και περί τους 200.000 στην υπόλοιπη υποδουλωμένη Ευρώπη.

Όταν, το 1947, άνοιξε πάλι η Μεγάλη Στοά του Ηλίου στο Μπάϊρόϊτ, κατά την πρώτη ετήσια συνέλευση των Αδελφών που είχαν επιζήσει, ο πρώην Μεγάλος Διδάσκαλος, Beyer, προσέφερε, ως έμβλημα στους παρευρεθέντες, καρφίτσες στο σχήμα αυτού του λουλουδιού, ως υπενθύμιση των σκοτεινών χρόνων που προηγήθηκαν και ως υπόσχεση για μεταλαμπάδευση του τεκτονικού φωτός.

Παρότι ο Χίτλερ θα μπορούσε να καταστρέψει κάθε ίχνος τεκτονισμού βεβηλώνοντας τους Ναούς και φυλακίζοντας ή σκοτώνοντας τους Τέκτονες, δεν μπόρεσε όμως ποτέ να ξεριζώσει τον Τεκτονισμό. Δεν μπόρεσε ποτέ να καταλάβει ότι ο σεβασμός στα ανθρώπινα δι-

καιώματα και η αγάπη για την ελευθερία και τη γνώση θα συνεχίσουν να καίνε στις καρδιές κάποιων ανθρώπων, και εδώ είναι το μέρος που ο Ελευθεροτεκτονισμός μπορεί να αντέξει ακόμη και κάτω από το πλέον καταπιεστικό περιβάλλον.

Όπως ο Φοίνιξ, έτσι και ο Τεκτονισμός αναγεννάται από τις στάχτες του.

Έκτοτε, το Μη-Με-Λησμόνει υιοθετήθηκε επίσημα ως σύμβολο τιμής για τους Τέκτονες που έχασαν τη ζωή τους στον πόλεμο, ως υπενθύμιση της σπουδαιότητας της πίστης στους αδελφούς και τις αδελφές μας, αλλά και της εντιμότητας στην καθημερινή ζωή. Μας υπενθυμίζει επίσης την αθανασία της ψυχής ενθαρρύνοντάς μας να ζούμε με όραμα και σκοπό.

Η βαθύτερη ερμηνεία του λουλουδιού αυτού στον Τεκτονισμό σχετίζεται και με τα πέντε πέταλά του, που συμβολίζουν τις πέντε κύριες αρετές: την εγκράτεια, την καρτερία, την σύνεση, την δικαιοσύνη και την φιλάνθρωπία. Το μικρό κίτρινο στίγμα στο κάθε πέταλο

συμβολίζει το Φως και την Αλήθεια που είναι βασικά αξιώματα του Τεκτονισμού.

Ο συνδυασμός των δύο στοιχείων μας υπενθυμίζει την δέσμευσή μας στην Αδελφότητα και την πίστη στα ιδεώδη μας.

Το Μη-Με-Λησμόνει είναι επίσης σύμβολο ελπίδας. Το φωτεινό του χρώμα μας θυμίζει ότι ακόμη και αν αντιμετωπίζουμε κάποιες δυσκολίες, μπορούμε πάντοτε να βρού-

με φως ξανά, παραμένοντας πιστοί στον εαυτό μας.

Σήμερα, το σήμα αυτό αποτελεί, παγκοσμίως, απτή υπενθύμιση των άρρηκτων δεσμών που συνδέουν τους Ελευθεροτέκτονες πέρα από σύνορα και έθνη. Περισσότερο από ένα άνθος λουλουδιού, ένα απλό εξάρτημα ή κομμάτι λάμπης, το σήμα αυτό είναι λόγος τιμής για ζωή που ορίζεται από ηθικές αρχές.

Η μασονική όπερα του Μότσαρτ: Ο μαγικός αυλός

Περιγραφόμενος ως «μια αλληγορία του Διαφωτισμού, καλυμμένη με μασονικό τελετουργικό», ο *Μαγικός Αυλός* ήταν η τελευταία όπερα του Wolfgang Amadeus Mozart.

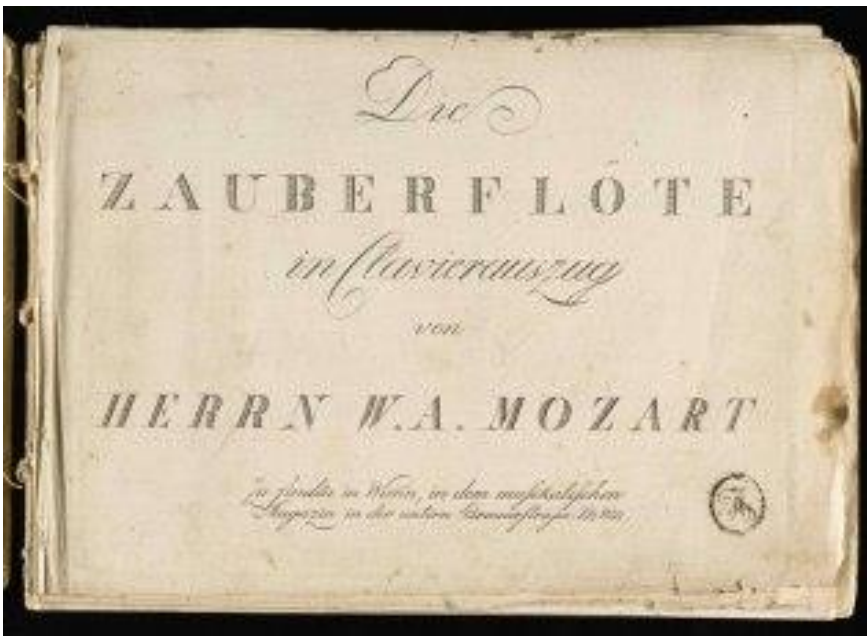
Το γεγονός ότι ο Μότσαρτ και ο συνεργάτης του Emanuel Schikaneder ήταν και οι δύο Ελευθεροτέκτονες έχει προσθέσει μόνο στο μυστήριο γύρω από το αινιγματικό αριστούργημά του.

Πρεμιέρα στις 30 Σεπτεμβρί-

κέμβριο του 1791. Έμπειρος μέσα από τα μάτια του ήρωα, ο θεατής συμμερίζεται τη διαφώτισή του καθώς ο Ταμίνο αποκτά γνώση και διορατικότητα. Στην αρχή της Όπερας, ο πρίγκιπας πιστεύει χωρίς να αμφισβητεί αυτά που βλέπει και ακούει, ωστόσο, μέσα από το ταξίδι, ωριμάζει σε αντίληψη και κατανόηση καθώς τελικά ενώνεται με την Παμίνα ως μέλη του τάγματος του Σαράστρο.

Σύνοψη του μαγικού αυλού

Τοποθετημένο στην αρχαία Αίγυπτο, ο πρίγκιπας Ταμίνο χάνεται και καταδιώκεται από ένα φίδι. Καταρρέει από την εξάντληση, ο Ταμίνο σώζεται από τρεις κυρίες στην υπηρεσία της Βασίλισσας της νύχτας, οι οποίες σκοτώνουν το φίδι. Όταν ο Ταμίνο ξυπνά, συναντά έναν κυνηγό πουλιών ονόματι Παπαγκένο, ο οποίος μοιάζει με ένα πουλί ο ίδιος που καλύπτεται από ηλικία δαμάσκηνου. Όταν ο Παπαγκένο καυχιέται ότι στραγγάλισε το φίδι, οι τρεις κυρίες επανεμφανίζονται και τιμωρούν τον Παπαγκένο επειδή είπε ψέματα στον Πρίγκιπα. Οι γυναίκες βάζουν ένα λουκέτο πάνω από το στόμα του Παπαγκένο.

Ένας παραγωγικός συνθέτης, το χαρτοφυλάκιο έργων του Μότσαρτ περιελάμβανε πάνω από εξακόσια κομμάτια συμφωνικής, μουσικής δωματίου, όπερας και χορωδιακής μουσικής. Από όλες τις συνθέσεις του, ο *Μαγικός Αυλός* λαμβάνει μια ξεχωριστή θέση λόγω της κριτικής του αναγνώρισης και της δημόσιας ίντριγκας για τα εσωτερικά θέματα της Όπερας.

ου 1791 στο Θέατρο Schikaneder στη Βιέννη, ο Μαγικός Αυλός αφηγείται την ιστορία ενός πρίγκιπα που αναγκάστηκε να ολοκληρώσει μια σειρά από Ηράκλεια καθήκοντα, συμπεριλαμβανομένης της νίκης μιας κακής βασίλισσας, με τη βοήθεια της πριγκίπισσας Παμίνα. Ο Μότσαρτ διηύθυνε την ορχήστρα μέχρι την ασθένειά του και τον θάνατό του τον Δε-

Αφού μαθαίνει ότι οι γυναίκες σκότωσαν το φίδι, ο Πρίγκιπας εκφράζει την εκτίμησή του για τις πράξεις τους για να σώσει τη ζωή του. Οι γυναίκες του δίνουν μια φωτογραφία της Παμίνας, της όμορφης κόρης της Βασίλισσας της Νύχτας, που λένε ότι έχει απαχθεί από τον κακό μάγο Σαράστρο. Ο Ταμίνο ερωτεύεται αμέσως την Παμίνα. Εμφανίζεται η Βασίλισσα και παρακαλεί τον Ταμίνο να σώσει την Παμίνα υποσχόμενη ότι μπορεί να παντρευτεί την Παμίνα αν πετύχει. Συμφωνεί στην αναζήτηση και οι γυναίκες δίνουν στον Ταμίνο ένα μαγικό φλάουτο που μπορεί να αλλάξει τις καρδιές των ανδρών. Αφαιρώντας το λουκέτο από τον Παπαγκένο, οι γυναίκες του χαρίζουν ασημένια κουδούνια για προστασία. Ο Παπαγκένο και ο Ταμίνο ξεκινούν την αναζήτησή τους, με οδηγό τρία αγόρια.

Στο παλάτι του Σαράστρο, η Παμίνα φρουρείται από έναν κακοποιό που ονομάζεται Μονόστατος, ο οποίος προσπαθεί να την αποπλανήσει. Σταλμένος μπροστά από τον Ταμίνο, ο Παπαγκένο φτάνει και τρομοκρατεί τον Μονόστατο να φύγει. Στη συνέχεια, ο Παπαγκένο ανακοινώνει στην Παμίνα ότι η μητέρα της έστειλε τον Ταμίνο να τη σώσει. Η Παμίνα χαίρεται όταν ακούει ότι ο Ταμί-

νο είναι ερωτευμένος μαζί της.

Με επικεφαλής τα τρία αγόρια, ο Πρίγκιπας Ταμίνο φτάνει σε έναν ναό. Βρίσκει τρεις πόρτες,

αλλά του αρνούνται την είσοδο στις πόρτες της Φύσης και της Λογικής. Όταν δοκιμάζει την τρίτη πόρτα, την Πύλη της Σοφίας, εμφανίζεται ένας ιερέας και του εξηγεί ότι ο Σαράστρο είναι καλός και η Βασίλισσα είναι η κακιά φιγούρα. Αφού φύγει ο ιερέας, ο Ταμίνο παίζει το μαγικό του φλάουτο με την ελπίδα να καλέσει την Παμίνα και τον Παπαγκένο και να διώξει τα άγρια θηρία.

Οι τόνοι του μαγικού οργάνου του επιστρέφουν με τον ήχο των κουδουνιών του Παπαγκένο, με αποτέλεσμα ο Ταμίνο να φύγει από τη σκηνή. Ο Παπαγκένο εμφανίζεται με την Παμίνα και συλλαμβάνονται από τον Μονόστατο και τους υπηρέ-

τες του. Ο Παπαγκένο παίζει τα μαγικά του κουδούνια και οι κακοποιοί μαγεύονται για να απελευθερώσουν την Παμίνα και τον Παπαγκένο.

Ακούγοντας την προσέγγιση του Σαράστρο, ο Παπαγκένο τρομάζει και ρωτά την Παμίνα τι να πουν. Εκείνη απαντά: «Η αλήθεια! Η αλήθεια! Ακόμα κι αν ήταν έγκλημα». Ο Σαράστρο και οι οπαδοί του φτάνουν και ο Σαράστρο διεξάγει δικαστική διαδικασία. Κατά τη διάρκεια της δίκης, η Παμίνα ομολογεί ότι προσπαθούσε να δραπέτεύσει επειδή ο Μονόστατος της είχε ζητήσει την αγάπη. Συγχωρώντας την, ο Σαράστρο ενημερώνει την Παμίνα ότι είναι ελεύθερη από τον Μονόστατο, αλλά εκείνος δεν θα της επιτρέψει να φύγει. Φτάνοντας με τον Ταμίνο αιχμάλωτο, μπαίνει ο Μονόστατος και προσπαθεί να πείσει τον Σαράστρο ότι ο Ταμίνο αξίζει ανταπόδοση. Ο Σαράστρο αρνείται τους ισχυρισμούς του Μονοστάτου και τον καταδικάζει σε 77 χτυπήματα μπαστινάτου. Ο Ταμίνο και ο Παπαγκένο οδηγούνται στο Ναό της Δοκιμασίας για να εξαγνιστούν και η Πρώτη Πράξη τελειώνει με μια χορωδία:

"Αδελφοί! Μυημένοι του Ναού της Σοφίας. Υπηρέτες της Ίσιδας και του Όσιρι! Ο Ταμίνο, που περιμένει στη Βόρεια Πύλη του Ναού, λαχταρά να απαλλαγεί από το πέπλο της νύχτας, θέλει να δει το ιερό του Φωτός».

Παπαγκένο παραμένουν σταθεροί, αν και ο Ταμίνο πρέπει να συγκρατεί συνεχώς τον Παπαγκένο διατάζοντας τον να είναι «Ακόμα!» Ο Παπαγκένο έρχεται αντιμέτωπος με έναν από τους ιερείς ζητώντας να μάθει γιατί πρέπει να υποβληθεί σε εξετάσεις εάν ο Σαράστρο έχει ήδη μια γυναίκα που θέλει να γίνει γυναίκα του. Ο ιερέας απαντά ότι είναι ο μόνος τρόπος.

Πράξη II

Ένα συμβούλιο ιερέων, συμπεριλαμβανομένου του Σαράστρο, συσκέπτεται και αποφασίζει ότι ο Ταμίνο θα έχει την άδεια να έχει την Παμίνα, εάν καταφέρει να περάσει από το Ναό της Δοκιμασίας. Το συμβούλιο δεν θέλει να επιστραφεί η Παμίνα στη μητέρα της, τη βασίλισσα της νύχτας, η οποία πιστεύουν ότι έχει μολύνει τον κόσμο με δεισιδαιμονίες. Στη συνέχεια, ο Σαράστρο προσεύχεται στους θεούς Ίσιδα και Όσιρι, ζητώντας την προστασία του Ταμίνο και της Παμίνα ζητώντας από τους Θεούς να πάρουν τους δύο στην παραδεισένια κατοικία τους εάν συναντήσουν τον θάνατο κατά τη διάρκεια των δοκιμασιών τους.

Πίσω στο Temple of the Ordeal, ο Ταμίνο προειδοποιείται ότι αυτή είναι η τελευταία του ευκαιρία να γυρίσει πίσω. Απαντάει ότι θα υποβληθεί σε κάθε δοκιμασία για να κερδίσει την Παμίνα του. Ο ιερέας ρωτά επίσης τον Παπαγκένο αν θα παραχωρήσει σε κάθε δοκιμασία, αλλά εκείνος απαντά

ότι δεν τον ενδιαφέρει να αποκτήσει σοφία. Ο ιερέας απαντά ότι ο Παπαγκένο μπορεί να δεχθεί μια γυναίκα, την Παπαγκένα, αν υποβληθεί στις δοκιμασίες. Ο Παπαγκένο συμφωνεί να υποβληθεί και αυτός στις δοκιμές. Ο Ταμίνο και ο Παπαγκένο λαμβάνουν οδηγίες ότι η πρώτη τους δοκιμή είναι ότι πρέπει να παραμείνουν σιωπηλοί κάτω από τον πειρασμό των γυναικών.

Σε έναν κήπο, ο Μονόστατος πλησιάζει και ατενίζει με αρπαγή μια κοιμισμένη Παμίνα. Εμφανίζεται η Βασίλισσα της Νύχτας και λέει στην Παμίνα ότι πρέπει να σκοτώσει τη Σαράστρο αν θέλει να παραμείνει κόρη της. Δίνει στην Παμίνα ένα σιλέτο με το οποίο θα σκοτώσει τον Σαράστρο. Παρατηρώντας τη συζήτηση, ο Μονόστατος προσπαθεί να αναγκάσει την

Τρεις κυρίες εμφανίζονται και τις βάζουν στον πειρασμό να μιλήσουν. Ο Ταμίνο και ο

Παμίνα να τον αγαπήσει λέγοντάς της ότι θα αποκαλύψει την ανταλλαγή. Εμφανί-

ζεται ο Σαράστρο και επιπλήττει τον Μονόστατο, ενώ καθησυχάζει την Παμίνα.

Προσεγγισμένοι από την Παμίνα, ο Ταμίνο και ο Παπαγκένο συνεχίζουν στη δοκιμασία τους την εντολή σιωπής. Ο Παπαγκένο δεν μπορεί πια να κρατήσει τη γλώσσα του, αλλά ο Ταμίνο παραμένει σταθερός. Δεδομένου ότι ο Ταμίνο αρνείται να απαντήσει, η Παμίνα πιστεύει ότι δεν την αγαπά πια και είναι ραγισμένη. Λαχταρώντας τη γυναίκα του, ο Παπαγκένο παίζει τα μαγικά του κουδούνια. Στην πρώτη δοκιμασία, μια ηλικιωμένη γυναίκα πλησίασε τον Παπαγκένο δηλώνοντας νύφη του. Επανεμφανιζόμενη, έχει μεταμορφωθεί στη νέα και όμορφη Παπαγκένα. Οι ιερείς τη διώχνουν με βροντές και αστραπές. Φοβισμένη, εξαφανίζεται και ο Παπαγκένο είναι άθλιος. Συντετριμμένη από την απόρριψη του Ταμίνο, η Παμίνα επιχειρεί να αυτοκτονήσει αλλά την εμποδίζουν τα τρία αγόρια.

Συμβουλευόμενος από δύο άντρες με πανοπλίες, στον Ταμίνο δίνονται συμβουλές και οδηγίες. Εμφανίζονται ο Σαράστρο και η Παμίνα και ο Ταμίνο επιτρέπεται να μιλήσει μαζί της και διαβεβαιώνει την Παμίνα για την αγάπη του. Η Παμίνα και ο Ταμίνο επιτρέπεται να αναλάβουν τις τελευταίες δοκιμασίες τους μαζί, φωτιά και νερό. Η Παμίνα τον οδηγεί στις δοκιμασίες και θριαμβεύουν με τη βοήθεια του μαγικού αυλού.

Σκεπτόμενος την αυτοκτονία, ο Παπαγκένο είναι απογοητευμένος επιθυμώντας την Παπατζένα. Εμφανίζονται τρία αγόρια και του υπενθυ-

μίζουν να χρησιμοποιεί τα μαγικά του κουδούνια, τα οποία όντως καλούν την Παπαγκένα. Οι δυο τους είναι ενωμένοι, τραυλίζοντας στην αρχή απορημένοι. Επιδιώκοντας να καταστρέψουν τον ναό, η Monsanto και η Βασίλισσα της Νύχτας επανεμφανίζονται, αλλά διώχνονται μαγικά στην αιώνια νύχτα. Ο Σαράστρο καλωσορίζει τους νεαρούς ερωτευμέ-

Η Όπερα γιορτάζει πολλά αναπόσπαστα μασονικά θέματα: τη σημασία της ηθικής, την καταστροφή της άγνοιας μέσω της φώτισης και τις αρετές της γνώσης, της δικαιοσύνης, της σοφίας και της αλήθειας. Επιπλέον, η Όπερα περιλαμβάνει την επίκληση των τεσσάρων στοιχείων της γης, του αέρα, του νερού και της φωτιάς και την απαίτηση της σιωπής.

νους στην είσοδο του Ναού και τους ενώνει. Τα μέλη του Ναού επαινούν τον Ταμίνο και την Παμίνα για την επιτυχία τους να αντέξουν τις δοκιμασίες τους και ευχαριστούν τους Θεούς.

Ο μασονικός συμβολισμός στον μαγικό αυλό

Σε ηλικία είκοσι οκτώ ετών, ο Μότσαρτ εντάχθηκε σε μια Τεκτονική Στοά το φθινόπωρο του 1784 και πέρασε συνολικά επτά χρόνια ως Τέκτονας. Πολλές από τις συνθέσεις του κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αποδεικνύουν την αφοσίωσή του στον Τεκτονισμό, συμπεριλαμβανομένου του τελευταίου του αριστουργήματος, *Ο Μαγικός Αυλός*.

Ο αριθμός τρία επαναλαμβάνεται σε όλη την ιστορία και στη μουσική της όπερας: τρεις γυναίκες στην υπηρεσία της Βασίλισσας της Νύχτας, τρία αγόρια, τρεις πόρτες στον Ναό, τρεις δυνατές συγχορδίες στην αρχή της Ουβερτούρας, τα τρία διαμερίσματα του E. -επίπεδο κλειδί Major σε μεγάλο μέρος του σκορ.

«Αυτός που βαδίζει τον δρόμο γεμάτος φροντίδα,

Καθαρίζεται από τη φωτιά, το νερό, τον αέρα και τη γη.

Αν μπορεί να ξεπεράσει τον φόβο του θανάτου,

πετάει στον ουρανό μακριά από τη γη!»

Θεωρημένη μέσα σε ένα ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο της Εποχής του Διαφωτισμού, η Βασίλισσα της Νύχτας της Όπερας φάνηκε να αντιπροσωπεύει την Αυστριακή αυτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία που αντιτάχθηκε σθεναρά στον Τεκτονισμό. Ο ανταγωνιστής της, Σαράστρο, συμβόλιζε έναν φωτισμένο κυρίαρχο που κυβερνούσε σύμφωνα με τις αρχές της λογικής και της σοφίας. Παρέχοντας μια αλληγορία στην ιδανική πρόοδο της ανθρωπότητας προς τη φώτιση, ο Ταμίνο ταξιδεύει από το χάος όπως αντιπροσωπεύεται από το φίδι μέσα

από τη θρησκευτική δαιμονία της Βασίλισσας της Νύχτας και τελικά φτάνει σε ορθολογική φώτιση στους Ναούς του Σαράστρο.

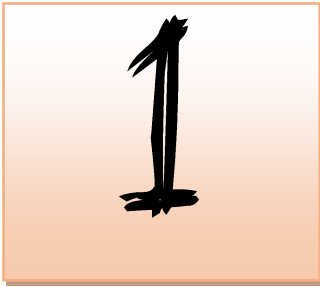
Ο *Μαγικός Αυλός* επιδεικνύει μια φωτισμένη απεικόνιση της ισότητας των φύλων μέσω της πρόσκλησης της Παμίνα να συμμετάσχει στο τάγμα του Σαράστρο υποβάλλοντας τη δική της μήση. Ο μελετητής Julian Rushton υποστηρίζει στη δημοσίευση, *New Grove Opera*, ότι «το υπονοούμενο ότι οι γυναίκες πρέπει να γίνουν μυημένες είναι ο τίτλος της όπερας στον αληθινό

Διαφωτισμό». Στη δεύτερη πράξη, οι *Two Men in Armor* συμβουλεύουν τον Ταμίνο και απευθύνονται στη μοίρα της Παμίνα λέγοντας: «Μια γυναίκα που δεν φοβάται τη νύχτα και το θάνατο, είναι άξια και θα μυηθεί». Ο μουσικολόγος HC Robbins-Landon έχει υποθέσει ότι η Όπερα απέδειξε την επιθυμία του Μότσαρτ «να μεταρρυθμίσει τον Τεκτονισμό του Αγίου Ιωάννη στον οποίο ανήκε ζητώντας να συμπεριληφθούν οι άνδρες στα μέλη της Συντεχνίας».

Χειμερινό

Ηλιοστάσιο

Η νύχτα του χειμερινού ηλιοστασίου είναι η μεγαλύτερη του έτους με διάρκεια 14 ωρών και 29 λεπτών. Την ημέρα εκείνη ο Ήλιος θα φτάσει στο σημείο της ετήσιας τροχιάς του που ονομάζεται «Χειμερινό Ηλιοστάσιο», οπότε αρχίζει και επίσημα η εποχή του Χειμώνα.

φορά που είχαμε το Χειμερινό Ηλιοστάσιο στις 23 Δεκεμβρίου ήταν το 1903 και η επόμενη θα είναι το 2303. Ακόμη πιο σπάνια είναι η 20η Δεκεμβρίου με την επόμενη να συμβαίνει το 2080. Οι διαφοροποιήσεις αυτές οφείλονται στο Γρηγοριανό Ημερολόγιο του οποίου το κάθε έτος έχει 365 ημέρες εκτός από τα δίσεκτα έτη με τις 366 ημέρες τους. Τα πράγματα, όμως, δεν ήσαν πάντα έτσι. Ας τα πάρουμε, λοιπόν, από την αρχή.

Από την αρχαιότητα α-

τον Ήλιο, η επίδραση δηλαδή του κύκλου των εποχών! Οι εποχιακές αυτές αλλαγές είχαν για τους αρχαίους τεράστια σημασία, ιδιαίτερα μάλιστα μετά την εμφάνιση της γεωργίας πριν από 10.000 περίπου χρόνια. Γι' αυτό, κι επειδή η σπορά, η συγκομιδή και οι άλλες γεωργικές ασχολίες εξαρτιόνταν από τις αλλαγές των εποχών, η διάρκεια ενός ηλιακού έτους έπρεπε να μετρηθεί επακριβώς.

Η Γη συμπληρώνει μία πλήρη περιφορά γύρω από τον Ήλιο σε περίπου 365,25 ημέρες. Κάθε μέρα η Γη βρίσκεται σε διαφορετική θέση από αυτήν που βρισκόταν την προηγούμενη. Έτσι από κάθε νέα θέση αντικρίζουμε τον Ήλιο από διαφορετική γωνία κι έτσι μας φαίνεται ότι ο Ήλιος βρίσκεται μπροστά από διαφορετικά άστρα (καθώς κινείται από τη Δύση προς την

«Το χειμερινόν ηλιοστάσιον συμβολίζει την αναγέννησην κι ενδυνάμωσιν του Ηλίου».

Ημερολογιακά το Χειμερινό Ηλιοστάσιο κυμαίνεται σήμερα μεταξύ της 20ης και 23ης Δεκεμβρίου, αν και η τελευταία

κόμη ο υπολογισμός του Έτους έγινε με την παρατήρηση της επίδρασης που έχει πάνω στη Γη η περιφορά της γύρω από

Ανατολή), λόγω ακριβώς της κίνησης της Γης πάνω στην τροχιά της. Κάθε φορά που η Γη συμπληρώνει μία πλήρη περιφορά γύρω από τον Ήλιο, μας φαίνεται ότι ήταν ο Ήλιος αυτός που συμπλήρωσε έναν κύκλο γύρω από τη Γη. Ο κύκλος αυτός ονομάζεται «εκλειπτική», και απεικονίζει την προέκταση πάνω στην ουράνια σφαίρα, της γήινης τροχιάς γύρω από τον Ήλιο. Αν παρατηρήσουμε την εκλειπτική και τη συγκρίνουμε με τον ουράνιο ισημερινό (την προέκταση του γήινου ισημερινού πάνω στην ουράνια σφαίρα), θα δούμε ότι οι δύο αυτοί κύκλοι δε συμπίπτουν, αλλά αντίθετα τέμνονται, σχηματίζοντας γωνία ίση με 23,5 περίπου μοίρες, λόγω της κλίσης που έχει ο άξονας της Γης σε σχέση με το επίπεδο που σχηματίζει η εκλειπτική. Η γωνία αυτή ονομάζεται «λόξωση της εκλειπτικής», και τα δύο σημεία στα οποία τέμνονται οι δύο κύκλοι ονομάζονται «ισημερινά σημεία». Στις 20-21 Μαρτίου το σημείο ονομάζεται «εαρινό ιση-

μερινό», ενώ στις 22-23 Σεπτεμβρίου έχουμε το «φθινοπωρινό ισημερινό σημείο».

Μετά τη θερινή τροπή

στις 20-21

Ιουνίου (θε-

ρινό ηλιο-

στάσιο), ο

Ήλιος συνε-

χίζει να κα-

τεβαίνει

προς το Νό-

το, μέχρις

ότου, στις

21-22 Δε-

κεμβρίου,

φτάνει στο

νοτιότερο

σημείο της

τροχιάς του

που ονομά-

ζεται χειμε-

ρινό τροπικό

σημείο, ή

απλά χειμε-

ρινή τροπή ή

χειμερινό η-

λιοστάσιο.

Από την η-

μέρα αυτή

αρχίζει ο

Χειμώνας.

Αλλά από

κει κι έπειτα

ο Ήλιος

σταματάει

να κατέρχε-

ται και ξα-

ναρχίζει και

πάλι να σκαρφαλώνει, κάθε μέρα όλο και πιο ψηλά.

ΙΣ

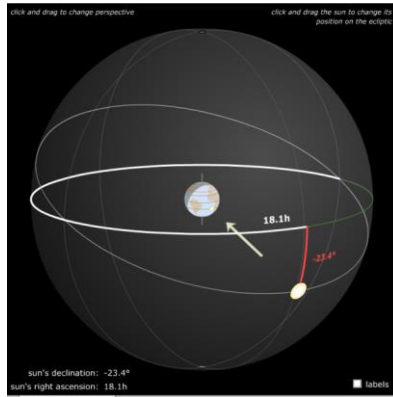
«Εις αυτήν την εποχήν του έτους, εορτάζεται ο θρίαμβος του Ηλίου έναντι του σκότους. Ο “θεός” αναγεννάται και το φως του κόσμου επιστρέφει ξανά ίνα οδηγήσει ημάς από ένα χαμηλόν συνειδησιακόν επίπεδον εις έτερο ανώτερον, με βασικόν θέμα την απαλλαγήν από το σκότος της καθημερινότη-τας, των λανθανουσών ημών επιλογών, τη συμβολικήν νίκην του καλού έναντι του κακού, το πέραςμα από μία περίοδον φθίνουσας πορείας, σε μία νέαν περίοδον αναπτύξεως, εξελίξεως, ανόδου και αναγεννήσεως. Μια νέαν εποχή ξεκινά πάλι, με Γη Μήτηρ – ΔΗΜΗΤ(Η)ΡΑ να ανθοφορεί ξανά λουσμένη στις ζωογόνες ακτίνες του Ηλίου. Ο Ήλιος φθάνει εις το νοτιότερον σημείον της τροχιάς του, στο κατώτατον σημείον του, στον αστερισμόν του Αιγόκερω, σταματά να κατέρχεται και ξαναρχίζει και πάλι να αναρριχάται, κάθε ημέρα όλο και υψηλότερα».

Ηλιοστάσιο ονομάζεται η χρονική στιγμή κατά την οποία ο άξονας της γης εμφανίζεται στραμμένος περισσότερο προς ή μακριά από τον ήλιο. Αυτό συμβαίνει κατά την ετήσια τροχιά της γης γύρω από αυτόν. Αυτό ισοδυναμεί με τον ήλιο να βρίσκεται στο βορειότερο ή νοτιότερο (ετήσιο) του ουρανού που βρίσκεται ποτέ το μεσημέρι, όπως εμφανίζεται σε μάς πάνω στην επιφάνεια της γης. Για περιοχές της γης εκτός των τροπικών(δηλαδή με γεωγραφικό πλάτος μεγαλύτερο από 23,5 μοίρες ή μικρότερο από -23,5 μοίρες), τα ηλιοστάσια είναι επίσης οι μέρες κατά τις οποίες ο ήλιος φθάνει το ψηλότερο(θερινό ηλιοστάσιο) ή το χαμηλότερο σημείο (χειμερινό ηλιοστάσιο) που έχει το μεσημέρι στη διάρκεια ενός χρόνου. Η ημέρα του ηλιοστασίου είναι είτε η μεγαλύτερη (Το καλοκαίρι Θερινό ηλιοστάσιο) είτε η μικρότερη(τον χειμώνα- χειμερινό ηλιοστάσιο) μέρα του έτους για όλες τις Περιοχές της γης εκτός από τους τροπικούς.

Η λέξη Ηλιοστάσιο προέρχεται από το «Ήλιος» και το «στέκομαι»/»στάση» επειδή

χρονικά κοντά στα ηλιοστάσια(λίγες μέρες πριν ή μετά) ο ήλιος φαίνεται να επιβραδύνει τη φαινομενική κίνηση του προς τα βόρεια ή προς τα νότια (κίνηση στην Απόκλιση) μέχρι που την ημέρα του ηλιοστασίου αυτή η κίνηση μηδενίζεται και αντιστρέφεται.

Το ηλιοστάσιο συμβαίνει δύο φορές το χρόνο, τον Ιούνιο και το Δεκέμβριο. Τα ηλιοστάσια όπως και οι ισημερίες συνδέονται αναπόσπαστα με τις εποχές του έτους. Τα ηλιοστάσια λαμβάνουν χώρα και στους άλλους πλανήτες. Αντίστοιχα είναι οι χρονικές στιγμές κατά τις οποίες ο άξονας περιστροφής του πλανήτη εμφανίζεται στραμμένος όσο περισσότερο προς ή μακριά από τον ήλιο και συμβαίνει κατά την ετήσια τροχιά του πλανήτη γύρω από αυτόν.

Πολιτιστικές επιδράσεις και λαογραφία.

Πολλοί πολιτισμοί εόρταζαν και εορτάζουν τόσο το χειμερινό όσο και το θερινό ηλιοστάσιο, όπως και τις Ισημερίες, πράγμα που αντικατοπτρίζεται και σε κοντινές

ημερολογιακά φαινομενικά άσχετες θρησκευτικές γιορτές. Το γνωστότερο παράδειγμα για το χειμερινό ηλιοστάσιο είναι τα Χριστούγεννα. Από τις 17 έως τις 23 Δεκεμβρίου, οι αρχαίοι Ρωμαίοι εόρταζαν τα Σατουρνάλια και στις 25 Δεκεμβρίου τα Μπρουμάλια (η λέξη υποδηλώνει τη μικρότερη μέρα του χρόνου, dies brevissima> brevima> bruma δηλαδή το χειμερινό ηλιοστάσιο). Σε αυτά τιμούσαν την ημέρα της γεννήσεως του «αήτητου ήλιου», αφού ο ήλιος από εκείνες τις ημέρες έπαυε να χαμηλώνει την τροχιά του και άρχιζε να επανέρχεται ψηλά στον ουρανό ως θριαμβευτής για να ξαναφέρει τη ζέστη και τη ζωή στην παγωμένη φύση. Ο χριστιανισμός λοιπόν υιοθέτησε την ημερομηνία (επισήμως από τον 6ο αιώνα) αλλάζοντας το τιμώμενο πρόσωπο στον «ήλιο της δικαιοσύνης»(κατά το τροπάριο των Χριστουγέννων),τον Ιησού Χριστό, οπότε ο λαός δεν δυσκολεύτηκε να αλλάξει και πολύ τις εορταστικές του συνήθειες. Για τους Τέκτονες, τα ηλιοστάσια δεν είναι μόνο φυσικά αστρονομικά φαινόμενα. Ενσωματώνουν ιδιαίτερους συμβολισμούς και εσωτεριστικού τύπου νοηματοδοτήσεις και ερμηνείες που μαζί με τις Ισημερίες αποτελούν εορταστικές ημέρες των τεκτονικών Στοών.

ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Το άστρο της Βηθλεέμ

Είκοσι αιώνες μετά την αναφορά της πιθανής εμφάνισής του, το περίφημο άστρο – σύμβολο των Χριστουγέννων φαίνεται να κρατεί καλά τα μυστικά του.

Στην διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν χιλιάδες άρθρα και εκατοντάδες βιβλία που, καθένα με τον τρόπο του, παρουσιάζει τη δική του εκδοχή και παρέχει τις δικές του πληροφορίες για το άστρο της Βηθλεέμ, αυτό το δυναμικό σύμβολο των Χριστουγέννων. Υπάρχει, λοιπόν, ένα μεγάλο πλήθος αναφορών, που μας δίνει τη δυνατότητα προσπέλασης σε ένα σύνολο θέσεων αρκετά σοβαρών, τουλάχιστον όσον αφορά το γενικότερο επιστημονικό κύρος τους.

Υπενθυμίζουμε ότι κανονική αναφορά στον αστέρα της Βηθλεέμ γίνεται μόνο στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο. Το Ευαγγέλιο αυτό απευθυνόταν στους εξ Ιουδαίων χριστιανούς και είχε βασικό στόχο να τους πείσει ότι ο Ιησούς ήταν ο αναμενόμενος από τους εβραίους Μεσσίας. Και επειδή την έλευση ιερών προσώπων στον κόσμο η καμπαλική ιουδαϊκή παράδοση συνδέει άμεσα με την εμφάνιση αστρολογικών ουράνιων σημείων, για να γίνει αποδεκτό από τους Εβραίους ότι ο Ιησούς ήταν ο αναμενόμενος Μεσσίας, δεν θα έπρεπε να αποστερηθεί αυτήν την αστρολογική συνάφεια.

Ουράνια φαινόμενα και σημαντικά γεγονότα

Αναφορές σε υπερφυσικές γεννήσεις αγοριών με θεία αποστολή, υπό το φως ουράνιων σωμάτων δεν συναντάμε μόνο στα κανονικά βιβλία, αλλά και στην απόκρυφη ιουδαϊκή γραμματεία. Στα χειρόγραφα της Νεκρής Θάλασσας, στην «Ιστορία του Αβραάμ» (Ma' ase abraham) αναφέρεται ότι κατά τη γέννηση του (πατριάρχη) Αβραάμ, γιου του πρίγκιπα Θάρα, εμφανίστηκε στην ανατολή ένας κομήτης που περιφερόταν στον ουρανό της Χαλδαίας, «καταπίνοντας» τέσσερα άστρα, το καθένα τους στερεωμένο σε διαφορετικό τεταρτημόριο του ουράνιου θόλου. Το έκτακτο αυτό γεγονός ερμηνεύτηκε από τους σοφούς ιερείς-αστρολόγους της αυλής ως σημάδι γέννησης ενός αγοριού που θα γινόταν βασιλιάς και που οι απόγονοί του θα κληρονομούσαν τη Γη στους αιώνες. αμέσως οι σοφοί ειδοποίησαν τον βασιλιά Νεμρώδ (ή Νεβρώδ), που θορυβήθηκε όταν άκουσε την πρόβλεψή τους και θέλησε να εξοντώσει το νεογέννητο.

Όμως ο αρχάγγελος Γαβριήλ με εντολή του Θεού έκρυψε τον μικρό Αβραάμ από τους στρατιώτες του Νεμρώδ, σκεπάζοντάς τον με ένα σύννεφο. Τότε ο Θάρα (Τερ-άχ, κατά το Ταλμούδ), φοβούμενος για τη ζωή του πρωτότοκου γιου του, εγκατέλειψε την Ουρ-ή την Χαρράν- της Μεσοποταμίας για την Γη Χαναάν. Έτσι ή αλλιώς, ο Νεμρώδ σφαγίασε 70.000 αρσενικά νήπια, προκειμένου να φονεύσει και τον Αβραάμ.

Η εμφάνιση του κομήτη του Χάλεϊ το 1066 μ.Χ. απαθανάτιστηκε στο περίφημο υφαντό του Μπαγιέ, καθώς θεωρήθηκε ολέθριο προμήνυμα της ήττας και του θανάτου του βασιλιά Χάρολντ της Αγγλίας στη μάχη του Χέιστινγκς κατά των επιδρομικών Βίκινγκς. Συνεπώς στα ραντεβού του, ο κομήτης αυτός μας επισκέπτεται περιοδικά, αιώνες τώρα, σκορπίζοντας το δέος και την αβεβαιότητα στους ανθρώπους.

Στην εβραϊκή παράδοση ένα άστρο εμφανίζεται περιστασιακά για να λάμψει κατά την αναγγελία της γέννησης του Μωυσή στην Αίγυπτο. Ο Φαραώ το θεώρησε κακό προμήνυμα, συνδέοντάς το μάλιστα με ένα σημαδιακό όνειρο που είδε. Οι σοφοί ιερείς, από τους οποίους ζήτησε να του ερμηνεύσουν το όνειρο, του είπαν ότι σε κάποια από οικογένειες των Εβραίων της Αιγύπτου θα γεννιόταν ένα αγόρι που θα οδηγούσε τη χώρα στην καταστροφή. Έτσι, ο Φαραώ διέταξε μόλις γεννώνται αρσενικά παιδιά στους Ισραηλίτες, να πετιούνται στον ποταμό. Όμως, άγγελος Κυρίου έσωσε τον μικρό Μωυσή, ειδοποιώντας τον Αμράμ, τον πατέρα του, να τον κρύψει (Ταργκούμ της Παλαιστίνης, Ιώσ. Ιουδ. Αρχ. 2, 9, 3-4 και Εξοδ. Α'). Αξιοπαρατήρητη είναι και στις δύο περιπτώσεις η ομοιότητα με την καινοδιαθηκική αφήγηση, πολλούς αιώνες αργότερα, περί εντολής του Ηρώδη να σφαγιαστούν όλα τα άρρενα νήπια κάτω των δύο ετών.

Το αστρονομικό πρόβλημα

Το άστρο της Βηθλεέμ ως αστρονομικό πρόβλημα απασχόλησε τους ορθολογιστές θεολόγους της Δύσης τον 16ο αιώνα και εξής, στην επιθυμία τους να τεκμηριώσουν με επιστημονικοφανή τρόπο την ύπαρξή του¹. Η εμφάνιση του άστρου της Βηθλεέμ, συνδυαζόμενη με το γενικό αστρολογικό πλαίσιο της εποχής του, θα ήταν η ικανή και αναγκαία συνθήκη που θα απεδείκνυε πέραν πάσης αμφιβολίας την ιστορική ύπαρξη του ενσαρκωμένου θεού. Οι προσπάθειες, δηλαδή, των δυτικών χριστιανών αστρονόμων -κάτω από την πίεση των θεολογικο-αστρολογικών κύκλων της εποχής- επικεντρώθηκαν στην απόδειξη της ιστορικότητας της Γέννησης του Ιησού μέσω της απόδειξης της «εν χρόνω» ύπαρξης του άστρου.

Η άποψη αυτή -που ουσιαστικά υποστηρίζει την αστρολογική ερμηνεία και τις αστρολογικές αναφορές για το άστρο της Βηθλεέμ- άρχισε να ενδιαφέρει τη Δυτική Εκκλησία από τον 16ο αιώνα, εποχή κατά την οποία η αστρολογία γνώριζε μια δεύτερη άνθηση, λόγω της σύνδεσής της με την ιουδαϊκή Καμπαλά, η οποία εθεωρείτο τότε μέρος της χριστιανικής παράδοσης. Την εποχή εκείνη οι αστρολόγοι δεν έλειπαν από καμιά βασιλική αυλή, και πολλοί ποντίφικες είχαν τον προσωπικό τους αστρολόγο, ενώ πολλοί αστρολόγοι έγιναν κληρικοί και ανέβηκαν ψηλά στην εκκλησιαστική ιεραρχία.

Ο πάπας Γρηγόριος 13ος (1572 – 1585), εμπνευστής του ημερολογίου που χρησιμοποιούμε και σήμερα, πίστευε στην αστρολογία. Είχε μάλιστα επίσημο αστρολόγο, ο οποίος απέδιδε τη γέννηση, την ακμή και την παρακμή των θρησκειών σε αστρικές επιδράσεις και ερμήνευε την εξάπλωση του χριστιανισμού από το ωροσκόπιο του Ιησού.

Χαρακτηριστικά, ο πάπας Λέων ο 10ος (1513-1521) ίδρυσε έδρα αστρολογίας στη Scoola Vaticana, ενώ ο πάπας Παύλος ο 3ος (1534-1549), προκαθήμενος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας κατά την αντιμεταρρύθμιση, είχε προσωπικό αστρολόγο του τον Λουκά Γκουάρικο -τον οποίο μάλιστα χειροτόνησε καρδινάλιο- και στη συνέχεια τον Μάριο Αλτέριο. Ο πάπας Γρηγόριος ο 13ος (1572-1585), που δημιούργησε το νέο ημερολόγιο, είχε επίσημο αστρολόγο του τον περιβόητο Ιερώνυμο Καρντάνο (Geronimo Cardano, 1501-1576), ο οποίος εξηγούσε τη γέννηση, ακμή και παρακμή των θρησκειών ως αποτέλεσμα αστρικών επιδράσεων, πεπεισμένος ότι τα άστρα επιδρούν και καθορίζουν τις τύχες της ανθρωπότητας. Την μεγάλη ανάπτυξη της χριστιανικής θρησκείας ο Καρντάνο ερμήνευε από το ωροσκόπιο του Ιησού, που, κατ' αυτόν είχε γεννηθεί υπό τη συζυγία του Δία και του Ηλίου.

Αυτός είναι ο λόγος που οι μεγάλοι αστρονόμοι της εποχής, όπως ο Τύχων Μπραχέ (Tycho Brach, 1546-1601) και ο βοηθός-συνεργάτης του Γιοχάνες Κέπλερ (Johannes Kepler, 1571-1630), πιεζόμενοι από το ιερατείο, ωθήθηκαν να ασχοληθούν με το άστρο της Βηθλεέμ, εγκαινιάζοντας έτσι μια παράδοση που, τουλάχιστον στη Δύση, συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Επισημάνσεις

Η μελέτη των ευαγγελικών περικοπών που αναφέρονται στο άστρο της Βηθλεέμ οδηγεί στις ακόλουθες επισημάνσεις:

Η κίνηση του «αστέρα» που περιγράφουν οι ευαγγελικές περικοπές δεν συμπίπτει με τη φαινομένη κίνηση των ουρανίων σωμάτων (από Ανατολή σε Δύση)

Η φαινομένη λαμπρότητα του «αστέρα»-λένε τα (απόκρυφα) κείμενα- σκίαζε ακόμη και το φως του Ήλιου.

Όμως κανείς άλλος εκτός από τους Μάγους δεν αντελήφθη τον «αστέρα».

Ο «αστέρας» ανέλαμπε και εξαφανιζόταν, στεκόταν ή εκινείτο «κατά το δοκούν», αναίτια ή αναλόγως των αναγκών και της περιοχής όπου βρίσκονταν οι Μάγοι – συμπεριφορά που δεν μπορεί κατ' ουδένα τρόπο να παρουσιάζει ένα αστρονομικό αντικείμενο.

Ο «αστέρας» έδειξε έναν συγκεκριμένο μικρό τόπο, τον τόπο όπου γεννήθηκε ο Ιησούς. Ένα αστρονομικό αντικείμενο, όμως, λόγω της τεράστιας απόστασης στην οποία βρίσκεται, δεν μπορεί να «δείξει» έναν συγκεκριμένο τόπο στη γήινη επιφάνεια, μόνο κατεύθυνση (προσανατολισμό) μπορεί να δείξει. Προκειμένου να δειχθεί ένα ορισμένο γήινο σημείο, θα πρέπει το αντικείμενο να υπάρξει στα πολύ χαμηλά στρώματα της γήινης ατμόσφαιρας, πράγμα αδύνατον για ένα αστρονομικό αντικείμενο.

Εν όψει των επισημάνσεων αυτών, τις οποίες, ειρήσθω εν παρόδω, είχε κάνει και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, η αντικειμενικότητα επιβάλλει υποχρεωτικώς την υιοθέτηση μιας από τις ακόλουθες θέσεις αναφορικά με την φύση του «αστέρα» της Βηθλεέμ:

α. Ο αστέρας δεν υπήρξε ποτέ, ήταν ένας μύθος, επινόηση των συγγραφέων του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου, με στόχους αδιάφορους και άσχετους με την υπηρετηση της επιστημονικής και ιστορικής αλήθειας.

β. Ο αστέρας υπήρξε ένα φαινόμενο υπερβατικό και υπερλογικό, πέρα και έξω από τα όρια της επιστήμης – χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το γεγονός υπήρξε «αφύσικο», «υπεράνω» ή «έξω» από τα όρια του γενικότερου φυσικού νόμου, αντιθέτως, ίσως να σημαίνει ότι το εν λόγω φαινόμενο εξελισσόταν εντός του πλαισίου κάποιων

φυσικών νόμων άγνωστων ακόμη στην επιστήμη. Για τους ορθόδοξους χριστιανούς που δεν έχουν ανάγκη επιβεβαίωσης της γέννησης και γενικότερα της ιστορικότητας του προσώπου του Ιησού, το άστρο της Βηθλεέμ είναι ένα καθαρά υπερβατικό γεγονός που εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της επί Γης ενσάρκωσης του Υιού και Λόγου του Θεού. Συνεπώς, καθώς τους εκφράζει η θέση του Χρυσοστόμου, δεν θεωρούν το άστρο της Βηθλεέμ ως αστρονομικό ζήτημα και δεν το εξετάζουν κάτω από αυτό το πρίσμα, αφού η μελέτη του ξεφεύγει από τα όρια της επιστήμης. Σύσσωμη η Ορθοδοξία ασπάζεται αυτήν ακριβώς τη θέση και γι' αυτόν τον λόγο δεν έχουν διατυπωθεί προτάσεις για την φύση του άστρου της Βηθλεέμ από παλαιότερους ορθόδοξους αστρονόμους.

γ. Ο «αστέρας» υπήρξε ένα μετεωρολογικό φαινόμενο δυνάμενο να υλοποιείται και να μορφοποιείται στα όρια της κατώτατης ατμόσφαιρας. Στην περίπτωση όμως αυτή, δεν πρόκειται για αστρονομικό φαινόμενο.

Για τους ανυποχώρητους ορθολογιστές θα μπορούσε -ξέχωρα από την απάντηση περί υπερβατικής φύσης του άστρου- να προταθεί, ως περισσότερο αποδεκτή επιστημονικώς η άποψη ότι το άστρο υπήρξε μια συμπτωματική αλληλουχία «σφαιρικών κεραυνών» και όχι ένα καθαρά αστρονομικό φαινόμενο. Η θέση είναι βεβαίως ακραία, όμως, για έναν λεπτολόγο μελετητή, όχι τόσο ακραία όσο οι άλλες ερμηνείες για τη φύση του άστρου.

Οι παραπάνω γενικές σκέψεις και επισημάνσεις κάνουν υποχρεωτική την κατάθεση των αυστηρά προσωπικών θέσεων και απόψεών μας:

Ο «αστέρας» του Κατά Ματθαίον Ευαγγελίου δεν αποτελεί αστρονομικό αντικείμενο. Τη διατύπωση μιας τέτοιας άποψης θα επέτρεπε μόνο η έλλειψη στοιχειωδών γνώσεων αστρονομίας – ή η άμβλυνση της επιστημονικής οξυδέρκειας από, π.χ., υπέρμετρη θρησκευτική πίστη και μονομέρεια, κοινωνική σκοπιμότητα ή άμετρη ανθρώπινη φιλοδοξία.

Ο «αστέρας» δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να είναι, από όσα μέχρι σήμερα γνωρίζουμε, κάποιο από τα γνωστά ατμοσφαιρικά φαινόμενα. Μετεωρολογικά φαινόμενα τέτοιας έκτασης, διάρκειας και ιδιοτήτων, που να συνάδουν με την ευαγγελικά περιγραφόμενη φύση και κινήσεις του «άστρου» της Βηθλεέμ, δεν έχουν, κατά τη γνώμη μας, παρατηρηθεί ποτέ μέχρι σήμερα, ούτε και γνωρίζουμε φυσικούς παράγοντες ή μηχανισμούς που να μπορούν να τα προκαλέσουν. Με κάθε επιφύλαξη, το πλέον συναφές προς τον ευαγγελικό αστέρα της Βηθλεέμ μετεωρολογικό φαινόμενο είναι ο σφαιρικός κεραυνός (ακραία εκδοχή).

Για ένα φαινόμενο όπως ο αστέρας της Βηθλεέμ δεν μας επιτρέπεται να μπούμε στη λογική κατασκευής δογματικών προσωπικών σεναρίων και στη διατύπωση απόψεων που αποσκοπούν όχι στη διερεύνηση της αλήθειας, αλλά στην ψευδευβεβαίωση προσωπικών μεταφυσικών ή άλλων δογμάτων, καθώς και την εξυπηρέτηση προσωπικών τακτικών, μεθοδεύσεων και επιδιώξεων.

Μια γενική άποψη θεολογικού και φιλοσοφικού χαρακτήρα που θα μπορούσε να διατυπωθεί είναι η ακόλουθη.

Εφόσον ο δημιουργός ίδρυσε τον φυσικό νόμο, δεν είναι δυνατόν να γίνεται συγχρόνως και ο μεγάλος παραβάτης του, καταστρατηγώντας τον έστω και σε έκτακτες περιστάσεις, όπως αυτήν του αστέρα της Βηθλεέμ, υπονομεύοντας όμως με τον τρόπο αυτόν τις ίδιες τις ιδρυτικές προθέσεις του.

Συνοψίζοντας

Στη βάση όσων προαναφέρθηκαν, θα μπορούσαμε, συνοψίζοντας, να διατυπώσουμε την άποψη ότι φαινόμενα όπως το άστρο της Βηθλεέμ, αν βέβαια αυτό υπήρξε, κινούνται εντός των πλαισίων του γενικότερου φυσικού νόμου, ίσως όμως έξω από το σύστημα της μέχρι σήμερα υπάρχουσας επιστημονικής γνώσης. Υπό την έννοια αυτή, περιγράφοντας το άστρο της Βηθλεέμ, μπορούμε να δεχθούμε τους όρους «υπερβατικό» και «μεταφυσικό», ως προς την φύση του.

Εν κατακλείδι, ως θετικοί επιστήμονες νομιμοποιούμε να διατυπώνουμε άποψη για το τι δεν ήταν το άστρο της Βηθλεέμ, αλλά όχι να πλάθουμε σενάρια για το τι πιθανώς ήταν.

Πλανηθήκαμε, λοιπόν, χρόνια πολλά όλοι όσοι ψάχνουμε κάθε Χριστούγεννα να ανακαλύψουμε το μαγικό άστρο της αγάπης των παιδικών μας χρόνων στον χειμωνιάτικο ουρανό; Ασφαλώς όχι. Θα συνεχίσουμε την αναζήτηση, ξέροντας όμως ότι ποτέ δεν θα το βρούμε αν δε χαθούμε στη γνώση ενός μακρινού και ανεξάντλητου κόσμου, του μύχιου κόσμου της ψυχής μας, στον οποίο ποτέ ίσως δεν θα καταδυθήκαμε αρκετά και δεν θα κατανοήσαμε πλήρως.

Μάνος Δανέζης

Παρατήρηση : Το παρόν άρθρο πρωτοδημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

«Ποίηση είναι όταν ένα συναίσθημα έχει βρει τη σκέψη του και η σκέψη έχει βρει τις λέξεις»

(Robert Frost, Αμερικανός ποιητής)

Αν μπορούσες να ακουστείς
θα σου έδινά την ψυχή μου
να την πας ως την άκρη του κόσμου.

Να την κάνεις περιπατητικό αστέρι ή ξύλα
αναμμένα για τα Χριστούγεννα – στο τζάκι του Νέγρου

«Το παιδί με τη σάλπιγγα», Νικηφόρος Βρεττάκος

Αν μπορούσες να ακουστείς
θα σου έδινά την ψυχή μου
να την πας ως την άκρη του κόσμου.
να την κάνεις περιπατητικό αστέρι ή ξύλα
αναμμένα για τα Χριστούγεννα – στο τζάκι του Νέγρου
ή του Έλληνα χωρικού. Να την κάνεις ανθισμένη μηλιά
στα παράθυρα των φυλακισμένων. Εγώ
μπορεί να μην υπάρχω ως αύριο.

Αν μπορούσες να ακουστείς
θα σου έδινά την ψυχή μου
να την κάνεις τις νύχτες
ορατές νότες, έγχρωμες,
στον αέρα του κόσμου.

θα σου έδινά την ψυχή μου

να την πας ως την άκρη του κόσμου.

